

Romanohangos

ROMSKÝ HLAS • ČTRNÁCTIDENÍK ROMŮ V ČESKÉ REPUBLICE • ROČNÍK 24 • ČÍSLO 13-14 • VYŠLO 31. ŘÍJNA 2022

CENA 27 Kč

Komentář Tomáše Ščuky:
**Kdo bude dalším
prezidentem České
republiky?**

strana 3

**Muzeum romské kultury
předalo svou tradiční
cenu romistce Heleně
Sadílkové**

strana 1 a 6

Liliana Kačová:

Zamyšlení o válce

strana 8

ZPRÁVY

Kladno – Kladenský soud dnes uložil dvěma obžalovaným tresty vězení za nenávistné výroky o Ukrajincích v nahrávce na sociálních sítích. Tomáše Čermáka odsoudil k šesti měsícům odnětí svobody, Patrika Tušla k deseti měsícům. Rozsudek není pravomocný. Podle soudce Víta Sochovského se oba dopustili hanobení národa i podněcování k nenávisti. Vyjádřovali se ve veřejně sdíleném videu.

Londýn – Britská Konzervativní strana potvrdila Rishiho Sunaka jako svého nového lídra. Zároveň se stal novým premiérem Spojeného království. Král Karel III. jej do funkce jmenoval v úterý dopoledne poté, co přijal rezignaci odcházející šéfky vlády Liz Trussové, uvedla stanice BBC. Sunak by podle ní měl také vystoupit s projevem před sídlem premiéra v Downing Street.

Jihlava – Hned dva časosběrné dokumenty představující známé romské osobnosti, shodou okolností

Pokračování na str. 2

Muzeum romské kultury předalo svou tradiční cenu romistce Heleně Sadílkové

foto: Žaneta Turoňová

Ve čtvrtek dne 20. 10. 2022 proběhlo slavnostní předávání Ceny Muzea romské kultury. Tato cena se nepřetržitě uděluje již od roku 2009. Jejím

záměrem je ocenit osobnost, která svým působením přispěla k rozvoji, propagaci a uchování romské kultury a přispěla také k fungování Mu-

zea romské kultury.

Návrhy na ocenění podávají zaměstnanci muzea či jiní odborníci. O výběru oceněných pak v hlasová-

ní rozhoduje Rada Muzea romské kultury.

Pokračování na str. 6

Ladislav Mucha: „V mém ateliéru neexistují žádná pravidla. Vlastně ani čas. Jsem jen já a plátno.“

říká v rozhovoru romský umělec, který maluje pod pseudonymem Maxim Muchow. Ladislav Mucha má 38 let a žije v Rakovníku. Vystudoval výtvarnou vysokou školu. Ve svém ateliéru tvoří především malby, které propojuje s prvky graffiti. Vystavoval v Plzni na romském festivalu Arafest, ve svém rodném městě a v Praze. Chystá se vystavovat i v jiných městech. Jeho obrazy jsou na prodej a nabízí i malování na zakázku.

Ahoj, Ladislave, mohl bys nám říct, kdy se v tobě probudila láska k malbě? Co tě nejvíce ovlivnilo?

Dobrý den. Maluji a kreslím od malička. Vždy jsem v sobě měl touhu opisovat svůj svět skrz pastelky, fixy a později olej a akryl. Skutečný zápal tvořit a být malířem jsem dostal po shlédnutí filmu Basquiat, když mi bylo asi 14. Pak se to celé rozjelo na plné pecky.

Pokračování na str. 4

foto: archiv Ladislava Muchy

ZPRÁVY

Dokončení ze str. 1

kamioňáky, mohou diváci vidět na letošním festivalu dokumentárních filmů Jihlava. Časosběrný dokument Pongo Calling, který přibližuje, jak se žije Romům, kteří emigrovali do Velké Británie, na příběhu rodiny Štefana Ponga, a dokument More Miko, který ukazuje Jaroslava Mika, nejen jak pomáhá potřebným.

V České republice je ohroženo chudobou 77 procent Romů, píše evropská agentura FRA

Životní podmínky Romů v Evropě se navzdory cílům stanoveným Evropskou unií od roku 2016 nezlepšily a zůstávají dál žalostné. Ve škole či v zaměstnání nemají Romové prakticky žádné perspektivy. Ve své nové zprávě to uvedla Agentura Evropské unie pro základní práva (FRA).

Zveřejněný dokument obsahuje 8500 rozhovorů s Romy v deseti evropských zemích: České republice, Chorvatsku, Itálii, Maďarsku, Portugalsku, Rumunsku, Řecku, Severní Makedonii, Srbsku a Španělsku a zahrnuje také data z Bulharska a ze Slovenska.

Zpráva připomíná, že Evropská unie stanovila cíle pro usnadnění integrace Romů do společnosti, pokrok je ale příliš pomalý a nedostatečný. Podle Agentury Evropské unie pro základní práva je 80 procent Romů nadále ohroženo chudobou, zatímco průměr u celé populace Evropské unie je 17 procent. Tyto údaje se od studie z roku 2016 nezměnily, upozorňuje FRA.

V Česku bylo v roce 2021 podle zprávy FRA chudobou ohroženo 77 procent Romů, což je výrazný nárůst oproti roku 2016, kdy to bylo 58 procent. V těžké chudobě je v ČR 20 procent Romů, což je nejméně ze sledovaných zemí.

„(Romové) nadále čelí šokující úrovni deprivace, marginalizace a diskriminace,“ konstatoval v prohlášení ředitel FRA Michael O’Flaherty, podle nějž je úkolem politiků vyvinout „maximální úsilí a bojovat proti této neúnosné situaci“.

Podle Agentury Evropské unie pro základní práva žije více než polovina Romů ve vlhkých tmavých bytech bez řádných hygienických zařízení, přičemž v roce 2016 to bylo 61 procent. Tekoucí vodu nemá 22 procent Romů, zatímco v roce 2016 jich bylo 30 procent. V Česku průzkum zaznamenal jen jedno procento Romů, kteří v bytě či domě nemají tekoucí vodu. Nekvalitní bydlení má v ČR jen sedm procent Romů, což je nejnižší údaj ze sledovaných zemí.

Velké procento Romů v Česku si ale stěžuje na diskriminaci – tu pociťovalo loni 48 procent Romů, zatímco v roce 2016 to bylo 32 procent. Více si na diskriminaci stěžovali již jen Romové v Portugalsku a v Řecku.

Romové v Česku mají také ze všech sledovaných zemí nejmenší důvěru v policii, ta v loňském roce dosahovala pouze 19 procent, o pět let dříve 33 procent. Průměrně policii důvěřovalo v zemích, kde byl prováděn průzkum, 37 procent Romů.

Ve věku od šesti do 15 let je 52 procent romských dětí v segregovaných školách, především na Slovensku a v Bulharsku. V České republice míra romských dětí v segregovaných školách od roku 2016 výrazně vzrostla z 29 na 49 procent.

Pouze 43 procent Romů v aktivním věku mělo v roce 2020 placenou práci, evropský průměr činí 72 procent. Česká republika se v zaměstnávání Romů neliší od průměru sledovaných zemí (45 procent), mladí Romové mají ale v ČR větší šanci najít práci než v ostatních státech.

Výsledky průzkumu ukazují „pozitivní vývoj v boji proti obtěžování a násilí motivovanému nenávistí, ale žádné skutečné zlepšení, pokud jde o diskriminaci Romů“, podotýká Agentura Evropské unie pro základní práva. Ta také připomíná, že „zranitelné skupiny obyvatel a zejména romské komunity“ jsou prvními oběťmi krizí, ať už ekonomických nebo zdravotních, jako je tomu u covidu-19.

ČTK

Zdravý životní styl má obrovský vliv na naše každodenní fungování

Péče o zdraví je obecně důležitá, to slyšíme od mala ve své rodině, dále ve škole i dalším prostředí, v němž se pohybujeme. V tomto případě však nejde o prázdné fráze. Jako děti a mládež si hodnotu zdraví nijak zvlášť neuvedomujeme. Jde také o období, kdy jsme nejvíce aktivní, sportem či pohybem trávíme většinu času svého života. Změny nastávají v momentě, kdy začneme pracovat a máme své vlastní rodiny. V této fázi života se pak čas stává drahocennou záležitostí pro naše povinnosti a na zdravý pohyb často čas nezbude. A to je samozřejmě špatně, obzvlášť máme-li sedavou práci v kanceláři. Spolu s nevyváženou stravou mohou za pár let nastat zdravotní komplikace. Prevence hraje v tomto ohledu významnou roli.

Péče o zdraví ale také vyžaduje vhodné podmínky a zázemí. Početným skupinám občanů se tohoto životního standardu bohužel nedostává. Jde zejména o rostoucí chudobu rodin a domácnosti žijících v sociálně vyloučených lokalitách. Nedávný výzkum Státního zdravot-

ního ústavu poukázal na fakt, že v dotázaných romských rodinách se nadměrně používá cukr, naopak zelenina a mléčné výrobky se na jídelníčku objevují sporadicky. Determinanty rostoucí chudoby na zdraví člověka ovšem stále nejsou prioritním tématem pro politiky. V těchto vyloučených lokalitách chybí také osvěta. I tito lidé mohou pro své zdraví něco prospěšného udělat: Zařadit pravidelné procházky v přírodě, dodržovat pitný režim a vyváženou stravu. Průměrný věk dožití Romů se ve statistikách uvádí okolo 57 let, u Romek pak o 8 let více. To je ve srovnání s většinovou populací přibližně o 18 let méně! A právě Romové oproti většinové populaci trpí dvakrát častěji výskytem vícečetných diagnóz. Velkým problémem bývá v těchto skupinách podceňování zdravotního stavu. Lékařská pomoc se obvykle vyhledává, až když je nejhůře.

Komunitní práce se zaměřením na péči o zdraví je tedy klíčová. Prostřednictvím šíření povědomí o důležitosti osobního zdraví můžeme zvýšit zdravotní gramotnost těchto

lidí. Zajímavý projekt v této oblasti realizoval Státní zdravotní ústav. Letos končí pětiletý projekt zaměřený na podporu zdraví osob ohrožených chudobou. Vznikla regionální centra podpory zdraví v jednotlivých krajích, která se prostřednictvím svých mediátorů podpory zdraví snažila pracovat v terénu. Byly také vytvořeny kurzy zdraví, pohybové aktivity, jichž se mohli zájemci v komunitách bezplatně účastnit. Vedle toho mediátoři plnili intervence se svými klienty spočívající například v doprovodu k lékařům, vyhledání specialisty, s registrací u lékaře atd.

Pevně věřím, že intervence proti nerovnosti v oblasti zdraví navážou na tzv. dobré praxe a získají ze strany obcí, krajů, potažmo státu, potřebnou podporu ke zlepšení této situace. Stejně tak se domnívám, že každému z nás stojí za to se nad otázkou svého zdraví minimálně zamyslet. Co děláme dobře, co špatně? A pokusit se špatné návyky změnit. V konečném důsledku to děláme hlavně sami pro sebe.

Tomáš Ščuka

Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež ERKO Jihlava Vás zve na výstavu fotografií

V prostorách městské jihlavské knihovny představí Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež Erko Jihlava (dále jen NZDM) výstavu fotografií. Výstava je završením projektu Amen Khelas – Všichni tančí, který byl podpořen Krajem Vysočina, z programu Bavíme se na Vysočině 2022. Fotografie bude možné zhlédnout v době od 2.–28. listopadu.

„Ke zhlédnutí bude výstava, která představí široké veřejnosti fotografie ze 13. ročníku taneční soutěže Amen Khelas – Všichni tančí, zachycující momenty dětí a mládeže ze sociálně znevýhodněného prostředí, kteří se rozhodli ukázat svůj talent prostřednictvím tance. Cílem výstavy je poukázat na mladé taneční talenty ze zařízení sociálních slu-

žeb a současně dostat do podvědomí činnost NZDM, které funguje při Oblastní charitě Jihlava,“ řekla koordinátorka projektu Irena Miklóšová, DiS.

Výstava bude zpřístupněna široké veřejnosti, zejména návštěvníkům městské jihlavské knihovny.

Nízkoprahové zařízení ERKO Jihlava

Reslipen – komplexní systém podpory vzdělávání pro romské děti v Jihomoravském kraji

Poslední dva roky, ve kterých byly děti na distanční výuce kvůli onemocnění Covid – 19, ukázaly, jak rozdílné jsou podmínky pro vzdělávání u dětí ze sociálně vyloučených lokalit a dětí bez tohoto hendikepu. Nebylo to pouze o chybějící elektronice, ale také o prostředí, ve kterém děti vyrůstají. V naší organizaci začala v tomto období opět slílit myšlenka komplexní podpory dítěte ve vzdělávání. Začali jsme zkoumat, jak můžeme podpořit nejen samotné dítě, ale také celé jeho okolí. Do spolupráce jsme chtěli zapojit jak rodiče a rodinné příslušníky, tak učitele, další pedagogické a sociální pracovníky. Cílem našich snah byl vznik provázané a ucelené podpůrné sítě pro optimální vzdělávání všech dětí bez rozdílu. Tak vznikl projekt s názvem Reslipen (v překladu z romštiny Dosáhnout). Zapojilo se pět týmů IQ Roma servisu z celého Jihomoravského kraje, které pracují s rodiči a dětmi ve věku od 3 do 26 let.

Škola – rodina – nezisková organizace: trojstranná spolupráce

První důležitou inovací tohoto projektu je pilotní spolupráce se Základní a mateřskou školou J. A. Komenského v Brně. Naším společným cílem je spojení působení v lokalitě Brno-sever, které povede k efektivnější inkluzi romských žáků a žákyň do vzdělávacího procesu a ke snížení předčasných odchodů ze vzdělávání. Společně nastavujeme model spolupráce založený na trojstranné spolupráci škola – rodina - nezisková organizace, který povede k efektivní koordinaci výchovně – vzdělávacího procesu, ke zpevnění fungujících modelů práce a k prevenci problémových jevů jako jsou např. vysoký počet absencí, šikana atp.

Pracujeme prostřednictvím intenzivní individuální podpory, workshopů, kampaní a vikendových pobytů

V uplynulém půl roce proběhla v rámci projektu také série workshopů – jedním z nejzajímavějších byla „Mediační dílna“, ve které se studenti mohli seznámit s tím, co obnáší práce novinářů a zkusit si napsat vlastní článek. Nejlepší tři články pak byly otištěny v romském časopisu Romano Hangos.

Pro rodiče proběhly workshopy k zápisům dětí do MŠ a ZŠ a zhodnotili jsme školní rok. Pro děti a studenty proběhla řada setkání, vždy zaměřená na motivaci studovat a něčeho v životě dosáhnout.

Pro středoškolské studenty také připravujeme kampaň „Maturujeme!“, která má za cíl podpořit romské studenty, aby co nejvíce studovali maturitní obory. Součástí projektu je i 1000 hodin individuálního doučování, které může pomoci s přípravou na přijímací zkoušky nebo s maturitou.

V neposlední řadě se uskutečnil intenzivní vikendový pobyt pro rodiče, které zde budeme seznamovat s možnostmi, jak lépe pomáhat svým dětem během vzdělávacího procesu a s výběrem střední školy. Cílem je podpořit každou skupinu a jejich spolupráci v plnění úkolů.

Semináře a konference pro učitele a pedagogické pracovníky

Prostřednictvím cyklu seminářů a odborné konference chceme pomoci

ci zvyšovat znalosti učitelů a dalších pedagogických pracovníků v tématu inkluze a vzdělávání dětí ze sociálně vyloučených lokalit skrze prezentaci dat aktuálních výzkumů. Rádi bychom podpořili pedagogy ve využívání různorodých metod, přístupů, technik, a v neposlední řadě pomohli rozvíjet jejich měkké kompetence, které jsou ve spolupráci s odborníky dětmi a mládeží nezbytnou součástí.

Věříme, že cyklus vzdělávání v podobě dvou seminářů a jedné tématické konference poskytne prostor pro setkávání s odborníky a sdílení jejich zkušeností. Předávání know-how a nových pohledů na aktuální výzvy může pomoci také v procesu zvládání postpandemické situace a návratu do škol po ukončení distanční výuky.

Projekt Reslipen je svým komplexním zaměřením unikátní a už teď lze projekt považovat za úspěšný. Velkou radost nám dělá, že se do něj zapojilo více než 142 dětí a taky 35 rodičů! Rovněž jsme rádi za spolupráci se Základní a mateřskou školou J. A. Komenského. Rádi bychom tímto pozvali všechny pedagogy, asistenty, doučovatele i mentory nebo rodiče k zapojení se do projektu. Bližší informace a aktuality z projektu najdete na našich stránkách iqrs.cz/reslipen/.

Marek Mašat

foto: archiv IQ Roma servisu

KOMENTÁŘ

Kdo bude dalším prezidentem České republiky?

TOMÁŠ ŠČUKA

Máme před sebou volbu prezidenta představující obrovský význam pro naši zemi. Jde totiž o nejvyšší ústavní funkci, která nás reprezentuje navenek. Uvnitř společnosti zase udává směr i pohled na klíčová témata. Od roku 2013 si nejvyššího představitele moci výkonné volíme my, jakožto lid, jde tedy o přímou volbu prezidenta, která má své výhody i nevýhody. Ale spoň o tom vypovídají dvě funkční období Miloše Zemana. Nedá se bohužel říci, že by dosavadní prezident zastupoval všechny obyvatele země. Naopak, mnoho výroků a prohlášení z pražského hradu dlouhodobě přispívá k rozdělení společnosti. Chybí zde snaha napjaté mezilidské vztahy uklidňovat a stmelovat. Nejvyšší představitel demokratické země by měl být především státníkem! Nikoliv politikem populistického, mnohdy až extrémistického směru. Osobně tím degraduje váhu samotného úřadu. Navenek je „prezidentování“ vizitkou celé země. Veškerá diplomacie, projevy i prohlášení definují naše vztahy i náš přístup ke společným výzvám v mezinárodním kontextu.

Je třeba zmínit, že svět se rychle mění. Virtuální svět je dnes součástí domácnosti každého z nás. Onen virtuální svět (internet, sociální sítě) však kromě vymožeností přináší také záporné jevy. Falešné zprávy, tzv. hoaxy, mají v tomto prostoru masivní dopad na veřejné mínění. Tato cílená manipulace s informacemi často dopadá na ty nejzranitelnější. Lidé žijící v chudobě a sociálně vyloučených lokalitách bývají nejvíce zasaženi. Nejsem si jist, zda naši představitelé konají maximum možného vůči zmíněným hrozbám, jimž každodenně čelíme.

Přestavené kandidáty pro nadcházející prezidentské volby vnímám ve sledu událostí, které se nás týkají. Jejich profesní i osobní cesty si dnes můžeme pečlivě projít na internetu. Jako potencionální voliči bychom právě otázku podrobné analýzy jednotlivých kandidátů neměli podcenit. Žádný nositel demokracie přece nemůže být volen z lehkomyšlnosti. Možná i to je důvodem, že jsme čím dál tím více svědky korupčních a dalších kauz, jimiž se naši zástupci snižují na absolutní dno veřejné reprezentace. Zkusme jim věnovat větší a uvážlivější pozornost před tím, než využijeme své volební právo!

Pokud se v této věci rozhlednu v okolí České republiky, je mi velmi sympatický výkon prezidentské funkce v sousedním Slovensku. Paní Zuzana Čaputová vykonává svoji funkci vskutku reprezentativně. Uvnitř i navenek. V diplomacii plní své povinnosti na úrovni skutečného státníka. Samozřejmě není možné, aby se politik zalíbil všem. To je holt úděl tohoto řemesla. Domnívám se, že v kontextu doby i aktuálních událostí je čas přemýšlet více občansky. Právě občanská společnost je jednou z pilířek demokracie. Její zástupce by měl prokázat svůj postoj k základním lidským hodnotám. A je nesporné, že hodnoty, jako jsou lidská důstojnost, svoboda názoru či ochrana menšin, by žádnému představiteli moci výkonné v demokratickém uspořádání neměly chybět!

Jakožto romská menšina bychom neměli přemýšlet negativně ani u volby prezidenta. Ba naopak, ochrana našich práv může být plněna i z těchto nejvyšších pater politiky. Chce to jen vybrat správného kandidáta.

Ladislav Mucha: „V mém ateliéru neexistují žádná pravidla. Vlastně ani čas. Jsem jen já a plátno.“

Dokončení ze str. 1

Vzpomínáš si na svůj první namalovaný obraz?

Pokud nepočítám takové ty „dětské“ kresby a malby, tak první obraz na plátno byl dárek k narozeninám pro moji babičku.

Jak tě tvoje tvorba postupně rozvíjela? Jaké byly začátky tvé práce?
Začátky mojí tvorby byly samozřejmě takové naivní, neměl jsem ponětí o technikách malby a kresby, o výtvarných stylech atd. Vše se změnilo studiem výtvarné vysoké školy.

Mohl bys nám představit svoji práci? O čem tvé obrazy jsou, co v nich je sděleno?

O čem jsou? Je to imaginace a snový svět, který je v jednom okamžiku protnut realitou. Vyprávím o životě. O svých hrdinech z komiksů, filmů i z historie. Jsou to ozvěny radosti i zklamání. Snažím se, aby má tvorba byla srozumitelná a aby se s ní divák dokázal ztotožnit. Alegorie hledám a nacházím jen ve svých myšlenkových pochodech.

Co nejraději maluješ, jaká konkrétní témata, jaké obrázky tě fascinují a jakou technikou nejraději tvoříš?

Používám dvě techniky. Jedna je klasický akryl na plátně. Maluji stylem, kde využívám „jen“ kontrastu dvou barev – černá a bílá. Ten kontrast je však neobyčejně živý a mnohdy i více barevný, než kdybych použil celou paletu barev. Den a noc, světlo a stín...víc nepotřebuji. A pak je to taková technika koláže, kdy přidávám vlastní kresbu a malbu. Používám při tom akrylové fixy a spreje. Hodně se inspiroji graffiti. Často používám prvky pop-artu. Témata se mění, jsou nestálá.

Měl jsi někde svoji výstavu, kde jsi naposledy vystavoval a jaká byla zpětná vazba diváků?

V červenci proběhla má výstava „Sar me oda dikhav“ v Plzni v rámci Arafestu. Organizátoři festivalu mě oslovili, abych zastupoval výtvarné umění na této významné akci. Dostal jsem prostor ve Smetanových sadech, kde jsem měl 10 obrazů. Odezva byla výborná. Největší radost vždy mám, když se diváci se zájmem chtějí bavit o mých dílech. V březnu proběhla výstava „Milionkrát“ v mém rodném Rakovníku, v Rabasově galerii. Myslím, že i tato výstava se povedla, měl jsem hodně pozitivních reakcí. O výstavě se psalo také v místních novinách. Vloni na podzim jsem vystavoval v Praze, v Kaštanu. Výstava „Stormbreaker“ byla můj debut v Praze.

Co tě v současné době nejvíce zaměstnává, na čem pracuješ?

V současné době připravuji nové skici pro chystanou sérii obrazů „Heroes“, což bude několik obrazů osobností, které mě ovlivnily jako

člověka. Jako např. Muhammad Ali či Kobe Bryant.

Jsou tvá díla na prodej? Kde si je lidé můžou koupit a v jakých relacích se pohybují ceny tvých obrazů?

Ano, samozřejmě. Zájemci mě mohou kontaktovat na mých stránkách www.maximmuchow.com. Cenová relace mých děl je různá. Záleží, zda se jedná přímo o obraz na zakázku nebo je to obraz z výstavy atd.

Jaké pocity ti přináší malování a kde čerpáš energii pro svoji uměleckou práci?

Pocit absolutní svobody a harmonie. V mém ateliéru neexistují žádná pravidla. Vlastně ani čas. Jsem jen já a plátno. Vedu věčnou válku bez vítěze. Každé plátno totiž není bílé. V určitém časovém úseku je již namalované a já jen zpětně odkrývám ty správné vrstvy a úrovně, abych na konci došel opět na začátek. Tentokrát už s hotovým dílem. Potřebnou energii čerpám právě v tom „boji“ s realitou a imaginací.

Vidíš před započetím kresby nebo malby, jak má vypadat, nebo tě vede ten proces?

Ano, dokážu si obraz vizualizovat a představit kompletně ve své mysli ještě před tím, než vezmu štětec nebo fixu do ruky. Někdy je to ale proces, který může trvat i několik měsíců. Plátna jsou různá a každé ke mně mluví trochu jinak.

Ilustroval jsi někdy nějakou knížku? Jakou a pro koho?

Ilustroval jsem vlastně dvě knížky. Jedna byla v rámci mé diplomové

práce na VŠ a tou druhou byla sbírka básní.

Řekl bys, že se dá v dnešní době uživit malováním obrazů? Uživí tě tato umělecká práce, nebo máš ještě jiné zaměstnání?

Živit se jako výtvarník bylo vždy velmi těžké. Samozřejmě to možné je. Nicméně já mám v současné době své zaměstnání. Více než pět let pracuji jako technický ilustrátor ve velké nadnárodní firmě Siemens Advanta v Praze. Jedná se o vývojové oddělení Siemens, kde se vyvíjejí výrobky pro průmyslovou automatizaci. Já jsem v týmu dokumentace.

Co v nejbližší době chystáš, kam nás pozveš?

S mojí kurátorkou Bárou chystáme několik projektů především pro příští rok. Ve hře jsou významné galerie v Brně a v Praze.

Jaké jsou tvoje další zájmy kromě malby?

Můj okruh zájmů je celkem široký. Rád sportuji. Jezdím na kole, hraju fotbal, dělám box... Důležitá je pro mě, jako ostatně pro každého Roma, rodina. Jsem věřící, hodně času trávím v našem romském sboru CSRA Rakovník.

Máš nějaké umělecké vzory v oblasti malby?

Vzorů mám spoustu. Jako každý, kdo s malbou začíná, tak se setká se jmény jako Pablo Picasso nebo Salvador Dalí. Jak postupně pronikáte do světa malby, tak si najdete umělce, jejichž tvorba vámi rezonuje ještě víc. Pro mě to byl Jean – Michel

Basquiat, Andy Warhol, Roy Lichtenstein, z českých třeba Emil Filla či Josef Čapek. Ze současné tvorby sleduji umělce jako Jan Kaláb, Pasta Oner, Ondřej Basjuk nebo Jan Gemrot a spoustu dalších...

Máš v životě nějaké motto, které ti dodává štěstí a podporu?

Nikdy se nevzdávej! Život přináší tolik zkoušek a rozdává ty největší pecky. Ty se ale musíš zvednout a jít dál. Chyby jsou od toho, abychom se z nich poučili a ne, aby nás od čehokoliv odradily. To, že jsem Rom, ještě neznámá, že nemohu v životě nic dokázat. Jediný limit je naše mysl. To ostatní je otázka rozhodnutí nebo výmluv.

Co tví rodiče, mají taky umělecký talent tak jako ty?

Moji rodiče jsou velmi nadaní ve spoustě věcí. Výtvarné nadání jsem ale po nich nepodědil. Talent jsem dostal od Boha.

Kde nejraději tvoříš?

Nejraději tvořím ve svém ateliéru. To je má bublina klidného snění.

Tvoříš v tichu, nebo používáš inspirativní hudbu?

Rád poslouchám hudbu. Hudba a výtvarné umění jsou de facto perfektní symbióza. Jak již význam tohoto slova napovídá, jedná se o úzké soužití dvou a více organismů. Malba je organismus a hudba také. Ve mně se to jen promíchává a filtruje.

Jak svou tvorbu vnímáš ty sám?

Svoji tvorbu vnímám jako cestu. Ta cesta někam vede. Víím, kde začala a je jen na mně a na Bohu, kam

dojdu. Pro mě je podstatné, že vytvořím, abych výsledný obraz prodal a měl z toho zisk. To by pro mě nedávalo smysl. Tvořím, abych tvořil. Pro radost, kterou svými obrazy mohu dát.

Chtěl jsi být malířem už od dětství?

To se asi nedá říct. Dělal jsem to, co mě baví a naplňuje. Když jsem byl malý, tak jsem chtěl být kosmonaut. Na Měsíc jsem se ale bohužel nikdy nepodíval (smích). Mám to velké štěstí, že jsem měl rodiče, kteří mě ve všem podporovali. Bez nich bych dnes nebyl tam, kde jsem...

Jak tě ve tvém městě, coby romského umělce, berou samotní Romové a naopak Češi?

To já nevím, to byste se museli zeptat jich. Za sebe mohu říct, že se snažím jít příkladem především pro mladé Romy. Být příkladem, že tvrdá práce a píle je pořád víc než předsudky.

Co bys řekl našim čtenářům nebo těm, kteří rádi malují?

Aby nikdy nepřestali a nenechali se nikým a ničím odradit. Vztít štětec do ruky nebo třeba jen tužku a kreslit je samo o sobě kouzelná věc. Ne každý může být dalším Picassem, ale každý může svůj talent rozvíjet a poznávat tím sám sebe. Kresli si pro radost, pro ten pocit, kdy jsi jen ty, tvoje představa a papír. Nic víc nepotřebuješ...

Děkuji ti za rozhovor a přeji ti ve tvé práci a životě hodně štěstí a lásky.

rozhovor vedla Veronika Kačová

Ladislav Mucha: „Andre miro atelijeris nane ņisave pravidla. Hem aňi časos. Som ča me the o pochtan.“

Phenel andro vakeriben romano umelcos, savo malinel tel o pseudonym Maxim Muchow. O Ladislav Mucha dživel andro Rakovník the ehin leske 38 berš. Kerđas avri e maľarsko bari škola. Andre peskro atelijeris kerel umelecko bufi, savi thovel jekhetane le prvkenca graffiti. Leskri bufi ehas te dičhol andre Plzňa pre romano festivalis Arafest, andre leskro kherutno foros, the tiž ke Praha. Richtinel pes te sikhavel peskra butaha he andro aver fora. Leskre kipoca šaj cinen, the malinel tiž pre zakazka.

Servus, Ladislav, šaj amenge phenes, kana pes andre tute phundradas kamiben andre maliben? So tuke nekbuter pela kijo jilo?

Lačho džives. Maľnavas the kreslinavas imar sar somas čhavoreske. Furt andre mande ehas kamľaripen te opisinel miro svetos perdal pastelki, fixi the palis olejis the akryl. Čačuno labardipen chudľom, sar dikhľom o filmes Basquiat, sar mange ehas vaj dešuštar berš. Palis pes oda lačhes rozgeľas.

Leperes tuke pre tiro peršo kipocis?

Te naleperav pre kajse „čhavorikane“ kipoca, ta peršo kipocis pro pochtan ehas darčekos perdal narozehnini mira babake.

Sar tut tiri bufi bararelas? Savi ehas tiri bufi andre tire perše berša?

Perše berša andre miri bufi ehas bizo kajse naivna, nadžanavas, sar pes malinel, pal o maľarske štili the aver. Savoro pes kerđas aver, sar sikhľuvavas pre maľarsko bari škola.

Šaj amenge phenes vareso pal tiri bufi? Pal soste hine o kipoca, the so andre lende ehin?

Pal soste hine? Ehin oda imaginacija the suneskro svetos, savo hino andre jekh minufica thodo jekhetane la realitaha. Vakerav pal o dživipen. Pal peskre avrikhlede džene khatar komiksa, filma the khatar historija. Hine andre lende hanga khatar radostá ale he pharipen. Kamav, hoj miri bufi te avel achalofi, the hoj pes laha o dženo, savo pre late dikhel, te thovel jekhetane. Alegorija rodav the arakhav ča andre miri gođi.

So rado malines, save konkretnematata, save kipoca tut fasciňnen the sava technikaha rado keres bufi?

Hin man duj techniki. Jekh ehin klasicko akryl pro pochtan. Maľnav štiloha, andre savo thovav „ča“ kontrast maľkar duj farbi - kalí the parňi. Oda kontrast ehin hem but dzivo, the varekana he but farebno, buter, sar te bi thodomas savore farbi. Džives the rat, kham the učal... buter mange nakampol. The palis oda ehin kajsí technika koláž, kaj thovav miri kresba the maľba. Použivinav andre kada akrylove fixi the spreja. But man den o graffiti.

But použivinav the o prvki khatar pop-art. O temata pes furt čerinen, hine naačhade.

Ehas tut varekaj tiri bufi avri thodi? Kaj načirla, the so pre late phende o džene, save avle te dikhel?

Andro julis pes kerđas avrithodipen „Sar me oda dikhav“ ke Plzňa, sar ehas o festivalis Arafest. O organizatora man vičinde, kaj te zastupinav o vitvarno džaniben pre kadi bari akcija. Chudľom than andro Smetanovy sady, kaj man ehas deš kipoca. O lava ehas lačhe. Nekbaderer radostá man ehin, te o džene, save dikhen, kamen te vakerel pal mire kipoca. Andro marcos pes kerđas avri dikhiben „Milionkrát“ andre miro kherutno foros Rakovník, andre Rabasovo galerija. Džanav, hoj he kadi avrithodipen pes kerđas lačhes, ehas but lačhe reakciji. Pal o dikhiben pes tiž pisinelas andro foroskro fil. Oka berš andro jejsos man ehas avridikhiben ke Praha, andro Kašťan. Avridikhiben „Stormbreaker“ ehas miro debut ke Praha.

So tut del akanak nekbuter bufi, pre soste keres?

Akanak mange richtinav neve ski-ci pre nevi serija kipoca „Heroes“, avela oda kipoca le bare dženenca, save man but dine. Ehin oda: Muhammad Ali či Kobe Bryant the aver.

Džan tire kipoca te cinel? Kaj peske len o manuša šaj cinen, the keci mol tire kipoca?

Hi, sar te na. O džene mange šaj pisinen pro mire stranki: www.maximmuchow.com. O ceni ehin všelįjaka. Džal pal kada, či kamen kipocis pre zakazka, lebo kipocis khatar avridikhiben the aver.

Save šunde tuke o maľšagos anel, the khatar les zor pre tiri umelecko bufi?

Šunav bari sloboda the harmonija. Andre miro atelijeris nane ņisave pravidla. Hem aňi časos. Som ča me the o pochtan. Likerav sajekh mariben bi o vitejzis. Sako pochtan nane parno. Andre varesavo časos imar hino malimen the me ča pale phundravav kole lačhe vrstvi the urovňi, kaj te dodžav pale pro začatkos. Akanak imar dokerde kerđipnaha. E energija, savi mange kampol, lav hem khatar koda „mariben“ la realitaha the imaginacijaha.

Dikhes anglo začatkos, sar malineha abo kreslineha o kipocis, sar dičhuvela, abo džanes, so te kerel, až sar chudes te malinel?

Hi, džanav mange o kipocis te thovel andro šero, kavka sar calo dičhola, mek sigeder, sar lava o pinčlikos lebo o fixos andro vast. Varekana oda ehin aľe he bufi, savi ľikerel vajkeci čhon. O pochtan ehin všelįjako the sako pre mande vakerel varesar aver.

Ilustrinehas varekana varesavi knižka? Savi the perdal kaste?

Ilustrinavas duj knižki. Jekh ehas andre miri diplomovo bufi andre bari škola, the koľa dujto ehas giľutňengero skidľipen.

Phenehas bi, hoj adađives pes šaj predživel olestar, hoj malines kipoca? Del tut kadi bufi love, lebo tut ehin mek aver bufi?

Te predživel sar maľaris ehas perdal mande but pharo, aľe sar te na, džal oda. Man ehin adađives miri bufi. Buter sar pandž berš kerav bufi sar technicko ilustratoris andre bari nadnarodno firma Siemens Advanta ke Praha. Džal pal o vývojové oddělení Siemens, kaj pes kerel kerđipena predal prumyslovo automatizacija. Me som maľkar o džene andre dokumentacija.

So richtines andro tajsaskero, kaj amen vičineha?

Mira kuratorkaha Báraha richtinas vajkeci projekta andro nevo berš. Džala pal o bare galeriji ke Brna the ke Praha.

Save ehin tire aver zaujma okrem maľšagos?

Ehin man pherdo zaujma. Rado phirav te športinel. Phirav pro bicigľos, bavinav fotbal, kerav box... Bari ehin perdal mande, kavka sar perdal sako Rom, e familįja. Paťav Devľes, but časos som andro romano sboros CSRA ko Rakovník.

Ehin tut varesave bare džene andro maľšagos, save?

Bare džene man ehin pherdo. Kavka sar sako maľaris, savo chudel te malinel, pes arakhen le navenca, save hine o Pablo Picasso lebo o Salvador Dalí. Sar polokes džan andro svetos, kaj pes malinel, ta rakhe-na le avre umelcen, the lengeri bufi tumenge but perela pro jilo. Perdal mande oda ehas Michel Basquiat, Andy Warhol, Roy Lichtenstein abo andro Čechiko Emil Filla abo Josef Čapek. Khatar adađiveskere umelca dikhav pro Jan Kaláb, Pasta Oner, Ondřej Basjuk lebo Jan Gemrot, the pherdo aver...

Ehin tut andro dživipen varesavo motto, savo tut del bacht the zaačhiben?

Ňigda tut ma odcirde! O dživipen anel keci zkuški, the del kole nekba-reder pharipena. Tu tut aľe mušines te vazdel the te džal dureder. O chibi adaj ehin perdal kada, hoj pes khatar lende sikhľuvaha, the na hoj amendar te lel o tromardipen. Kada, hoj som Rom, mek naznameňinel, hoj ņič andro dživipen našťi dokazinav. Jekhoru limitos ehin amari gođi. Koda aver ehin ča amare rozgiňipena lebo visaripena.

So tiri daj, dad, ehin len tiž umelecko talentos, kavka sar tut?

Miri daj the dad ehin but talentimen andro pherdo veci. Talentos andro

maľšagos aľe lendar nachudľom. Talentos chudľom le Devľestar.

Kaj keres rado bufi?

Nekradeder kerav bufi andre miro atelijeris. Ehin oda miri bubľina, kaj šukares šaj dav sune.

Keres bufi cichones, lebo šunes varesavi inspirativno bašaviben?

Rado šunav o bašaviben. O bašaviben the vitvarno džaniben ehin perfektno symbioza. Sar phenel kale lava, džal pal e jekhetaňi bufi duje koterenca. E maľba ehin organismus the o bašaviben tiž. Andre mande pes oda jekhetanes čalavel the žužarel.

Sar pre tiri bufi dikhes tu korkoro?

Miri bufi dikhav sar drom. Koda drom varekaj džal. Džanav, kaj ehas peršes, the ehin pre mande the pro Del, kaj dodžava. Perdal mande ehin baro, hoj nakerav bufi ča vaš kada, hoj o kipocis te bikenav the avela man lestar love. Oda bi perdal mande naavelas cena. Kerav, hoj te kerav. Perdal radostá, savi mire kipocenca šaj dav.

Kamehas te avel maľaris, sar salas čhavoro?

Oda pes hem nadžal te phenel. Kerav koda, so man bavinel the but

man oda del. Sar somas cikno, ta kamavas te avel kosmonaut. Pro Čhon man aľe ņigda zijand nadochudľom (asal). Ehin man but bacht, hoj man ehas daj, dad, save man andre savoro podporinenas. Bi lende bi nasomas kodoj, kaj som...

Sar tut andre tiro foros, sar romano umelcos, len o Roma the o gadže?

Nadžanav, oda mušinen te phučel lendar. Me vaš mande šaj phenav, hoj kamav te džal anglal vaš o terne Roma. Te avel priklados, hoj phari bufi the buťaripen ehin furt feder sar o predsudki.

So bi phenehas amare dženenenge, save ginen lebo rado malinen?

Kaj ņigda te napreačhuven the te nadaran ņisostar. Te lel andro vast o pinčlikos lebo o blavajzis the te kresľinel ehin korkori pal peste čarovno veca. Na sako šaj avel aver Picasso, aľe sako peskro talentos šaj bararel the te prindžarel korkoro pes. Kresľin tuke perdal radostá, perdal koda šundo, kaj sal ča tu, tire sune the o papiris. Ňič buter nakampol...

Me tuke palikerav vaš tiro vakeriben the vinšinav tuke andre tiri bufi but bacht the kamiben.

Phučelas e Veronika Kačová

Celý svět se zbláznil...

„Já už nevím, jak žít...“
 „Já jsem na tom stejně...“
 „Už můžeme jenom čekat...“
 „Nestrašte furt, ženský! To se všechno vyvrbí a bude vše v pořádku...“
 „A vy víte všechno, jak jste chytrý...“
 „Nejsem, jenom vy zbytečně mluvíte o tom nejhorším, je třeba trochu věřit našim ve vládě...“
 „No, to jste trefil! Věřit? Jak můžeme, když vidíme, co se děje, všechno zdražují, samé kecy o válce a my...“
 „Nemáte všechno sledovat, já neposlouchám nic a nikoho a jsem spokojený...“
 Takové řeči se vedou před naší hospůdkou a samozřejmě jsou tu i důchodci a důchodkyně, kteří se za svoje kecy nestydí.
 „Můžete mi říct, vy pane chytrý, co rozumíte politice a všemu, co byste dělal vy, kdyby vám zabil bohatý pán děti autem a soud by ho nechal doma, svobodně si žít?“
 „To já bych ho zabil...“
 „No vidíte, a ty rodiny, které přišly o svoje děti, co...“
 „Ty neudělají nic, nemají tolik peněz jako ten vrah dětí...“
 „Vidíte, jaká je to spravedlnost, stalo se to sice na Slovensku, ale i u nás v Česku jsou takové soudy...“
 „Ta moje sousedka má pravdu, však vidím v televizi zprávy, jak ukradne zloděj v krámě žrádlo, protože má hlad, hned ho dají do basy a čeká ho osm roků...“
 „Jo, a ten miliardář Janeček, nebo jak se jmenuje, udělali z něho blázna, aby nemusel do věznice, to je ale sranda, co?“
 „On má rakovinu, není blázen...“
 „To je jedno, lékaři za velké prachy mu dají papír, že je moc nemocný...“
 „Tak to chodí i u nás, všechno je to na nic, člověk aby se jen bál...“
 „Bylo lepší za komoušů, nevěděli jsme nic a byli jsme šťastní, co na to říkáte?“
 „Ano, za komoušů nebyl strach a nebyla taková kriminalita velká. Věznice jsou dneska plné, nevím, kam ty kriminálníky dají, už se nikam nevejdou, tolik jich je...“
 „To je fakt, je to opravdu hrozné, ale ta politika mi nedá spát, nevím, co s námi s důchodci udělají. Je nás taky hodně, budou nás očkovat, abychom poumírali a naše důchody jim zůstanou...“
 „Vy už docela blbnete, co...“
 „To si nemůžou dovolit, paní...“
 „Ale oni mohou všechno. Já jsem sledovala tu ministryni Čechurovou, co má obranu, říkala, že musíme my jako Česko pomáhat Ukrajině, pane bože, copak jim nepomáháme? Všechno tam strkají, prachy, zbraně...“
 „Oni asi vědí, co mají dělat, nemyslíte? Copak my, obyčejní lidi, tomu rozumíme?“
 „Nerozumím politice, ale vím, co není správné a dobré. Naše Česko zůstane v chudobě, my jsme malá země a nemůžeme se rozdat ze všeho, už jen to, že všechno rozprodali, je chyba, a ještě rozdávat?“
 „Tu ministryni nemůžu ani vidět...“
 „Já ani cítit...“
 „Na vás nezáleží, ona si stejně bude dělat po svém, je za to placená...“
 „To jo, a velmi dobře, jí nevdají zdražování...“
 „To nikomu z vlády...“
 „My budeme chřípát hladu a oni se sakra budou mít dobře...“
 „To bylo a bude!“
 Už mě nebaví je poslouchat, dopiju pivo, drahý, a chystám se odejít.
 „Kam jdete, paní? Vás to už nebaví mezi námi?“
 „Ne, to ne, ale už musím...“

Irena Eliášová

V komunitním centru RomPraha proběhly programy Khelen amenca a Gil'aven amenca

Gil'aven amenca (Zpívejte s námi) a Khelen amenca (Tancujte s námi), to jsou programy zaměřené na práci s vlastním hlasem, zpívání romských písní a taneční pohyb. Tyto workshopy proběhly v sobotu 8. 10. 2022 od 15 hodin v prostorách komunitního centra RomPraha v Praze na Černém mostě. Program všem zúčastněným nabídl hlasové hry, hlasové improvizace a výuku romských písní. Druhá část byla zaměřena na romské tance. Workshop zájemce seznámil s tradičními prvky romského tance, s tradičním romským oděvem, romskou vlajkou, prací s romským šátkem, tleskáním, rytmem, ale i s rozvíjením vlastní představitivosti a fantazie. Dívky se seznámily s krátkou taneční choreografií, která se skládala z osmi pohybových prvků a následně se naučily, jak lze v tanci využít romský šátek. Na programech se sešly jak dívky, ženy, tak i děti. Na některých z nich bylo vidět, že se absolutně s ničím podobným nesetkaly. Bylo vidět, že jsme pro ně novými učiteli. Do programu se zapojovaly s tím, že se chtějí něco nového dozvědět, právě třeba o romském tanci. Věřím, že si z našich programů odnesly nové poznatky a zážitky, které mohou využít.

V současné době v centru RomPraha najdete zajímavé aktivity pro dospělé a děti, například kroužek životního prostředí, hudebku, doučování, kruhové tréninky, tanec, psychologické poradenství, sociální poradenství, kroužek zahradničení, barber kurz a jiné.

Veronika Kačová

Muzeum romské kultury předalo svou tradiční cenu romistce Heleně Sadílkové

Dokončení ze str. 1

V letošním roce byla cena udělena dlouholeté vynikající spolupracovnici muzea, výjimečné inspirativní ženě, romistce, šéfredaktorce časopisu Romano Džaniben, paní Mgr. Heleně Sadílkové, M.A., Ph.D. Cena jí byla udělena za dlouholetý vědecký přínos k poznání, uchování a rozvoji romského jazyka i za podnětné výsledky výzkumu v oblasti dějin 20. století se zřetelem na romské etnikum. Ocenění bylo uděleno v neposlední řadě za skutečný a hluboký zájem o Romy a Sinty a za vytrvalé úsilí o důstojný přístup společnosti k jejich komunitám.

Helena Sadílková je ve světě vědy a výzkumu známá jako specialistka v oboru romistiky. Je vedoucí Semináře romistiky UK a koordinuje aktivity na Pražském fóru pro romské dějiny Ústavu pro soudobé dějiny při Akademii věd ČR. Ve své práci se zaměřuje na poválečnou historii Romů na území bývalého Československa, kromě toho se také jako profesionální romistka soustřeďuje na jazyková témata, jakým je např. romština a její sociolingvistická situace, podpora výuky romštiny, věnuje se také literárním tématům jako jsou edice a překlady literárních prací romských autorů. Je jednou z šéfredaktorek odborného recenzovaného časopisu romistických studií Romano džaniben. Studiu romštiny, romistice a anglistice se věnuje od roku 1996.

V minulých letech byli Cenou Muzea romské kultury oceněni např. Ctibor Nečas, Ignác Zima, Karel Holomek, Jana Šustová, Margita Lázková, Bartoloměj Daniel (in memoriam), Emília Rigová a další.

Cena byla laureátce udělena během slavnostního večera, konaného v prostorách Muzea romské kultury. Součástí akce byl také kulturní program, čítající hudební vystoupení Gypsy guitar trio a písničec-kého souboru Margity Michaelové.

Zajímavým bodem programu byl také přednes básní romských autorů v podání Jany Horváthové, Mar-

gity Lázkové a Štefana Ference.

Petra Lazárková

Muzeum romské kultury

Můj příběh o tom, kdo a jaká jsem

Proč, když jsem v obchodě, tak mě prodavačky musí sledovat, jestli náhodou něco neukradnu? Proč se se mnou spolužáci na prvním stupni nechtěli bavit? Proč se na mě někteří staří lidé na ulici dívají tak, jako kdyby nikdy neviděli cigána? Proč mě někteří lidé považují za nevzdělanou a odlišnou? Tyhle otázky se mi v hlavě motají už delší dobu, tak se s vámi o ně chci podělit. Hledala jsem odpověď, proč tomu tak je, napadlo mě, že je to právě proto, že vidí tmavý obličej. To je možná ten závažný důvod. Naprostá většina naší společnosti soudí druhé jen kvůli tomu, jakou mají barvu pleti, a to včetně malých dětí. Dokonce i ti staří lidé, kteří by měli být spíše zralí a moudří, mají podobný názor. Jak říkám, patří mezi ně také i malé děti, předškolního, školního věku. Což je velmi smutné. Když jsem byla na prvním stupni ve škole, tak jsem nemohla přijít na to, co je se mnou špatně, že se se mnou děti nechtěly kamarádit. Byla jsem často sama. Tehdy jsem si nijak neuvědomovala, že jsem od nich nějak odlišná. Nikdo mi neřekl, že kvůli tomu, že jsem jiné národnosti, budu mít v životě nějaké problémy a společnost mě nepřijme. Teď na druhém stupni to tak naštěstí není. Našla jsem si kamarády a je to celkem fajn, když se s vámi konečně někdo normálně baví, aniž by vás soudili a dělali rozdíly, z jaké rodiny pocházíte a jakou máte národnost. Moji spolužáci jsou už přece o něco starší, nezáleží jim na tom, jakou mám národnost, poznali mě a mají mě rádi takovou, jaká jsem. Nerada to říkám, ale i když je můžu nazývat svými kamarády, tak přesto vždycky dají přednost tomu, nevím, jak to správně nazvat, „tomu jejich rovnému“. Podle mého názoru to tak bude prostě vždycky, navzdory tomu, jestli je ten člověk rasista nebo není.

Myslím si, že je smutné, že dnešní rodiče učí svoje děti, jak rozlišovat lidi podle barvy kůže, nebo jim namlouvají všelijaké nesmyslné předsudky a stereotypní názory proti nám Romům a jiným menšinám žijícím společně v jednom městě. Jednou jsem se dokonce setkala s názorem, že Romové jsou stále i teď ve 21. století méněcennou rasou, že kradou, nechodí do práce, berou dávky, neumějí se chovat, jsou hluchí, nechtějí se vzdělávat, mají různé výhody a tak podobně. Další lidi, kteří hází všechny Romy do jednoho pytle. Tohle všechno bych já mohla říct taky o bílých, ale to by asi pak nemělo takovou váhu, jako když to říkají neromáci na Romy. Tolik Čechů, kteří jsou špatní, neslušní, nechodí do práce a podobně, ale na ně nikdo nic neřekne, že ano! To všechno jenom ti černí, nepřizpůsobiví. Tím ovšem netvrdím, že takoví jsou všichni! Je třeba umět v životě rozlišovat a brát člověka, jaký je, a ne jak vypadá. To, že je někdo Rom, Čech, Vietnámec,

černoch atd., z něj lepšího nebo horšího člověka přece nedělá. Je důležité si uvědomit, že bílí, černí, žlutí, malí, velcí, tlustí, mladí, staří, chudí, bohatí, zdraví, nemocní a mnoho dalších skupin chodících po této zemi, jsou si všichni rovni. Bílý má odpor k černému, krásný k ošklivému, mladý neuznává starého. Ptám se proč? Vždyť jsme všichni stejní, bez ohledu na barvu pleti, vzhled, náboženské vyznání, sexualitu, záliby a názory. Jsme biologicky stejní. Máme srdce, orgán, který nás drží při životě, plíce a v nich vzduch, máme mozek, a to všechno z nás dělá člověka z masa a kostí.

Nemůžeme si vybrat, do jaké rodiny se narodíme, ale doufám, že jste vděční za to, do jaké rodiny jste se narodili, stejně jako já. Jsem hrdá na to, že jsem Romka a za nic bych to nevyměnila. Pocházím z romské rodiny. Jako malá jsem vyrůstala v rodinném prostředí, kde vládla sounáležitost a láska. Bydleli jsme společně ještě s babičkou a dědečkem. Rodiče mě a mé sourozence vychovali dobrým způsobem a za to jsem jim moc vděčná. Naučili nás, jak být dobrými lidmi a v životě se umět bránit, pokud jsme terčem. Hlavně na nás jsou pyšní. Mám další tři sourozence, já jsem nejmlad-

ší. Bydlíme v městském bytě a naši sousedi jsou Češi. Někdy se na nás ve výtahu trochu divně dívají, ale už si zvykli. Rodiče chodí oba dva do práce. Maminka pracuje jako kuchařka v jedné jídelně a tatínek pracuje jako asistent prevence kriminality. Jsem na ně hrdá. Jako rodina držíme hodně spolu a rádi chodíme na romské zábavy a festivaly. Rádi tančíme a milujeme romskou hudbu. Doma ji pořád poslouchám a když jsem ve škole, tak o přestávce mi v uších zní romská hudba, třeba od Tomáše Botla nebo od Igora Kemfů, na plné pecky. Vždy se uvolním, než začne další hodina. Rodiče o mně říkají, že mám talent na hraní, tak mě přihlásili na konkurz do jednoho filmu s romskou tematikou, uvidíme, jak to dopadne. Baví mě divadlo a knížky, od mala čtu. Pravda je, že to mám možná i ze sledování romantických seriálů, co dávají v telce. Nikdy nevynechám ani jeden díl. Jsem do těch seriálů tak ponořená, že ani s nikým nemluví. Miluji venezuelské herečky a herce. A kdo ví, možná ze mě taky jednou bude herečka. Jo a zapomněla jsem se představit, kdo jsem. Jmenuji se Helenka, a kdo ví, možná ještě o mně uslyšíte.

Veronika Kačová

Calo svetos diliňal'ila...

„Me imar nadžanav, sar te dživel...“
 „The me avka...“
 „Imar čak šaj užaras...“
 „Ma keren dar, romňale! Odava pes sa avri džala, the avela savoro mištes...“
 „Tu džanes savoro, bo sal godaver...“
 „Nasom, ale tumen hjaba dumazinen, mušinen čulo te paťal le bare rajenge...“
 „No, ta oda trefinda! Amen te paťal? Furt vakeren čak pal o mariben, the savoro hin igen kuč...“
 „Nakampen savoro te dikhel, me nič nadikhav, the hin mange mištes...!“
 „Ajse lava džan le manuendar angle amari karčmica, kaj hine o duchodci, so pes vaš e čhib nalažan.“
 „Šaj mange phenes, tu bari godi, so bi tu kerehas, te tuke murdarđas le čhavoren o barvalo manuš le motorih? O sudi les mukhle khere, kaj peske te dživel mištes!“
 „Me bi les murdaravas...!“
 „No dikhes, the so ola manuša kerena...“
 „Nič, len nane ajci love, sar ole gadžes barvales...“
 „Dikhen, odava hin pro Slovačiko, ale the adaj andro Čechiko hine avka, ajse sudi...“
 „La mira suseda hin čačo, dikhav pre televizija, sar vareko čorel o čaben, bo hino bokhalo, imar les den andre basa, the užarel les ochto berš...“
 „Hi, hi, the odava Janečkos, o milijardaris, abo sar pes vičinel, o doktora lestar kerde dilines, kaj te namušinel andre bertena, odava hin pro asaviben, so?“
 „Nane dilino, hin les rakovina...“
 „Odava hin jekh, o doktora leske pisinena, hoj hin igen nasvalo, vaš o bare love...“
 „Avka odava hin the k'amende. O manuš šaj pes čak daral...“
 „Paš o komunisti sas feder, nič nadžanahas, the samas bachtale, so phenen?“
 „Hi, paš o komunisti nasas ajci dar, ajso bibachtalipen, o berten i akaňik hin sa pherde, kaj dena ole bertenoša ajci, narestona pes...“
 „Odava hin čačo, the so amenca avela? So amenca o bare raja kerena, le duchodcenca? Amen sam tiž but džene. Savoren amen posavkerna le vakcinenca, kaj te meras, the o duchodi lenge ačena...“
 „Tumen imar sa diliňaren, so...“
 „Odava natroman, romňije...“
 „Ale jon šaj keren, so kamen. Me šunavas ola ministriňa Čechurovo, so phenelas, hoj amen mušinas te pomožinel la Ukrajinake, so napomožineras? O love, o zbraňa, savoro odoj juminen...“
 „Jon o raja džanen, so kampel te kerel. So amen, ajse nisave manuša, kija ačaluvas?“
 „Me nadžanav la politika, ale džanav, so nane mištes. Amen o Čechiko sam cikňi phuv, imar odava hin nalačhes, hoj savoro bikinkerde amaro, nane amen nič, čhivena amen andro baro čoriben, the na kaj te detkeras sa amendar...“
 „Ola ministriňa našťik dikhav...“
 „The me, našťik la aňi šunav...“
 „Pr'amende odava nadžal, joj peske kerela, so joj kamel, chudel vaš odi bufi o love...“
 „Joj, ta odava hi, the keci! Lake nič, hoj hin savoro kuč, la hin but love...“
 „Oda ňikaskle le bare rajenge...“
 „Amen meraha andre bokh, the jon peske mištes dživena...“
 „Odava sas, the avela!“
 „Imar man nabavinel len te šunel, dopijav e lovina kuč the džav khere.“
 „Kaj džas, romňije? Tu nasal rado maškar amende?“
 „Odava na, ale imar džav...“

Irena Eliášová

foto: Ota Bartovský, MAFRA

Život

V bříšku těhotné ženy byla dvě miminka. První se druhého zeptalo: „Věříš v život po porodu?“ „Určitě. Něco po porodu musí být. Možná jsme tu právě proto, abychom se připravili na to, co bude pak.“ „Hloupost, žádný život po porodu není. Jak by vůbec mohl vypadat?“ „To přesně nevím, ale určitě tam bude víc světla, než je tady. Třeba budeme běhat po svých a jíst pusou.“ „To je přece nesmysl! Běhat se nedá. A jíst pusou, to je úplně směšné! Živí nás přece pupeční šňůra. Něco ti řeknu: Život po porodu je vyloučený, pupeční šňůra je už teď moc krátká.“ „Ba ne, určitě něco bude. Jen asi všechno bude trochu jinak, než jsme tady zvyklí.“ „Ale nikdo se přece odtamtud nevrátil. Porodem prostě život končí. A vůbec, život není nic než vleklá stísněnost v temnu.“ „No, já přesně nevím, jak to bude po porodu vypadat, ale každopádně uvidíme mámu a ta se o nás postará.“ „Mámu? Ty věříš na mámu? A kde má jako podle tebe být?“ „Přece všude kolem nás! V ní a díky ní žijeme. Bez ní bychom vůbec nebyli.“ „Tomu nevěřím! Žádnou mámu jsem nikdy neviděl, takže je jasné, že žádná není.“ „Ale někdy, když jsme zticha, můžeš zaslechnout, jak zpívá, nebo cítíš, jak hladí náš svět. Víš, já si fakt myslím, že opravdový život nás čeká až potom...“

O mnoho let později se ti samí, tenkrát děti, teď již senioři, znovu dohadují... „Věříš v život po smrti?“ „Jasně, že jo. Něco po smrti musí být. Myslím, že jsme tu právě proto, abychom se připravili na to, co bude pak.“ „Hloupost, po smrti nic není. Jak by to vůbec mohlo vypadat, ty hloupý?“ „To přesně nemůžeme vědět, ale určitě tam bude víc světla, než je tady. Třeba budeme opravdu uzdravení od všech těžkostí světa a opět se setkáme s našimi blízkými.“ „To je přece nesmysl! Něco ti řeknu, brácho: Život po smrti je vyloučený, už teď mi přijde, že je život příliš dlouhý.“ „Ba ne, určitě potom něco bude. Jen asi všechno bude jinak, než jsme tady zvyklí.“ „Ale nikdo se přece ze smrti nevrátil. Smrtí prostě život končí. A vůbec, smrt není nic než vleklá stísněnost v temnu.“ „No, já přesně nevím, jak to bude po smrti vypadat, ale každopádně se setkáme s Bohem a ten se o nás postará.“ „Bůh? Ty věříš na Boha? A kde má jako podle tebe být?“ „Přece všude kolem nás! V něm a díky němu žijeme, bez něho bychom vůbec nebyli.“ „Tomu nevěřím! Žádného Boha jsem nikdy neviděl, takže je jasné, že žádný není.“ „Ale brácho, přece někdy, když to nejmiň čekáš, můžeš zaslechnout, jak se snaží k tobě promluvit, ukázat ti cestu, určitě taky cítíš jeho lásku, když hladí náš svět. Víš, já si fakt myslím, že opravdový život nás čeká až potom...“

Liliana Kačová

Zamyšlení o válce

Každá válka je předem prohraná, protože je důkazem toho, že lidskost už byla poražena... Pýcha, peníze, hamiznost. Tři věci, pro které každá válka začíná. Strach, bída, utrpení. Tři věci, pro které každá válka končí a mezi tím vším leží smrt. Nikdy ale těch, co válku začali. Když lidi už nemůžou uzavřít mír, zůstává jen Bůh. Když se lidi z historie nic nenaučí, historie se opakuje. Jako ve všech válkách, nejvíc škod utrpí nevinní civilisti, přijdou o své blízké, bez kterých jejich život už nikdy nebude stejný. Nevím a ani nechci vědět, jaké by to bylo, být na místě těch, kteří právě teď prožívají tak těžké chvíle. Jen co se nad tím zamyslím, mám pocit, že jednoduše ztrácím sílu. Pevnou zemi pod nohama. Vždy jsem si ráda myslela, že jsme obklopeni lidmi s dušemi plnými empatie, a ne s dušemi, ve kterých dominuje zloba... Umíte si představit ty malé děti, které přihlížejí, jak jejich nejbližší umírají? Ty nejmenší, kteří se musí loučit se svými otci se slzami v očích, s vědomím, že je můžou vidět naposled? Když nevinnost přihlíží, jak lidé ztrácejí životy, vypadá to, že nemáme žádný hlas...

Malá holčička přihlíží, jak láska byla odebrána mladému životu a nikdo jí neřekl, proč. Vidí svého otce ležet v kaluži krve a nedokáže si ještě sama uvědomit, co to znamená, ale ví, že je to krutě nespravedlivé a že nic horšího už vidět nemohla. Nevinně se zeptala, proč, proč její otec musel zemřít, zeptala se mužů v modrém. Jak to, že můžete vybrat, kdo bude žít a kdo zemře? Řekl Bůh, že můžete rozhodnout? Viděli jste přece, že neutíkal a že můj táta neměl zbraň...

Uprostřed vesnice ve vzdálené zemi leží ubohý chlapec se svou rozbitou hračkou, moc malý na to, aby chápal, je vzbuzen, země se třese... Jeho otec chytne jeho ruku, křičí, pláče, jeho žena umírá... Chlapec se nevinně zeptal, proč, proč jeho matka musela zemřít? Proč sem ti vojáci přišli? Jestliže pro mír, tak proč je tu válka? Řekl Bůh, že mohou rozhodnout, kdo bude žít a kdo zemře? Vše, co máma kdy dělala, bylo, že se snažila postarat o své děti...

Liliana Kačová

Veverka Mrška

(podzimní pohádka)

Je tu podzim a moje staré nohy se ozývají, bolí a bolí. Snad mi moje dcera pomůže a nohy namaže, aspoň trochu si ulevím od těch bolestí.

„Tati, dobře, že jsi přišel, musím na noční a děti by byly samy, pohlídáš je...“

„Holka moje, ale já nohy ani necítím, tak mě bolí...“

„To nic, to spravíme, sundej ze sebe ten kabát a posad se. Hned ti udělám lázeň, dám do lavoru teplou vodu a moc dobré bylinky...“

„Nepomažeš je?“

„To víš, že pomažu a přestanou bolet...“

„A děti mi dají pokoj...“

„Dědo, nedělej si starost, oni budou hodní, jenom jim povyprávěj něco a budou spinkat...“

„Já tomu moc nevěřím...“

„Ne, opravdu, tati, najedení jsou a budou hodní...“

„Já už si nepamatuji žádnou pohádku...“

„Tak si něco vymysli, aby je to zajímalo a bude klid, potom se vyspíš...“

„Děti poslouchat vůbec nebudou, čumí jen do těch mobilů a nic...“

„Ne, tati, budou, věř mi, ale musíš hodně napínavý příběh...“

Najednou vyběhly z pokoje ty naše děti. Všichni se na mě vrhli, já nohy v lavoru a oni se sápagi po mně.

„Dědo, dědo, to jsme rádi, že jsi tu...“

„Dědo, budeš s námi celou noc!“

Pokřikují na mě a nenechají mě ani promluvit. Dcera je okřikla a odehnala je ode mě. Nejmladší Alenka pětiletá, Honzík sedm roků a Evička devět roků. Jsou jako schůdky, mám je rád, ale mám radši samotu a klid. Dcera mi utřela nohy, namazala je a povídá:

„Tak, děda je hotov, dám mu najíst a vy, děcka, mu dáte pokoj, jasný?“

„Jasnýýý...!“

„No, hlavně, aby to byla pravda, děti, děda je nemocen a vy budete na něj hodní, ano?“

„Budeme, mami...“ trojhlasně volají.

Dívám se na ně a jsou tak roztomilí. Jsem rád, že jsou zdraví.

„Tati, tak nohy jsou v pořádku, sedni si ke stolu, najíš se, máš to nachystané...“

„Mohu ti říct, že ani nemám hlad, jedl jsem, jak jsem šel sem...“

„Ne, ne, musíš se najíst...“

„Tak jo, trochu si vezmu a potom si půjdu lehnout.“

„Tati, já už musím jít, je hodně hodin. Děti, buďte na dědu hodní a poslouchejte!“

Dcera odešla a já zůstal s dětmi sám.

„Děti, pojdte sem ke mně, lehnu si do postele a vy půjdete taky do svých postýlek...“

„Dědo, dědo, povídej nám nějakou pohádku...“

„Nebo mluv, jak jste žili vy...“

Nevím, co jim mám povídat, každý chce něco jiného. Myslím, že by bylo dobré vyprávět o tom, jak dnešní děti neumějí poslechnout, v podobě zvířátek, třeba si z toho vezmou ponaučení, tedy doufám. Lehl jsem

si do postele a děti vedle mě.

„Utište se a já vám povím jeden příběh o veverce Mršce, chcete?“

„Ano, ano, chceme!“

„Bylo to na podzim, byl sychravý čas a byla zima, všechna zvířátka v lese měla svoje příbytky, někteří už měli a někteří si teprve stavěli svoje domovy. I naše rodinka Mršky stává svůj teplý pelíšek. Je to velká rodinka a všichni pracují, jenom malá Mrška nedělá vůbec nic. Nenosi žádná dřívka, žádné listí, zkrátka nic. Mamin-ka se jí ptá, proč nepomáhá.

„Mně se nechce, já ještě nevím, jak žiji v lese zvířátka a jaké mají domy...“

„Mrsko, to teď není důležité, musíme postavit náš domeček, abychom nezmrzli v zimě...“

„Pro mě je důležité to vědět, a proto jdu pryč od vás!“

Rozběhla se, a víte, jak mají veverky rychlý krok, v tu ránu byla pryč, daleko od své rodiny, pelášila si to ve-sele. Rozhlíží se po stromech a vidí, že listí opadá, celý les se mění, co to je? Ona ještě nezažila podzim a zimu už vůbec ne, všemu se diví a je velmi zvědavá. Sedla si pod jedličku a najednou jí přišlo smutno po mamě, zesmutněla, je hodně daleko od své rodiny, už nevidí tu cestu, po které šla, asi zabloudila. Jak tam sedí, pojednou vidí, jak jde kančí rodinka. Jak jsou krásní, pomyslela si, je tam máma, táta a pět malých pruhovaných prasátek. Rozběhla se k nim a ptá se jich:

„Prosím, nevíte, jak se jde k velkém dubům?“

„To opravdu nevíme, jak ses dostala až k jehličí?“

„Utekla jsem od mámy...“

„To se dělá, jsi ještě hodně malinká, může se ti něco nemilého stát.“

„Já se bojím, můžu jít s vámi?“

„I kdepak! Máme malý pelíšek, nevešla by ses k nám, musíš si najít nějaký pelíšek. Ahoj, měj se!“

A odešli. Naše veverka Mrška je smutná, co teď, kam půjde? Pomalu se dala do běhu a přemýšlí, jak se dostane domů.

„Veverko, veverko, kam jdeš?“ volá na ni myši rodinka.

„Nevím, zabloudila jsem, kam jdete, nejdete k dubům?“

„Ne, ne, my máme tady kousek pelíšek...“

„Vezmete mě k sobě?“ prosí Mrška.

„To nejde, je nás hodně, nevešla by ses, musíš si najít pelíšek. Ahoj, měj se!“

A zase je sama, je jí moc těžko a pláče. Neví, kam se poděje, hlavně, aby se jí něco nestalo! Pomalu se prochází po lese a zase vidí rodinku, kachní rodinku, jsou tak krásní, mají

barevné peří a jdou hezky za sebou.

„Ahoj, veverko, kam jdeš sama?“ ptá se máma kachna.

„Nevím, zabloudila jsem...“

„To tě máma pustila samotnou?“

„Ne, já utekla...“

„No to se nedělá, po lese sama a tak malá, co když tě chytne orel?“

„Ještě jsem takového neviděla. Kam jdete, vezmete mě s sebou?“

„Nemůžeme, je nás hodně a koupat se s námi nemůžeš, a náš pelíšek je malý. Ahoj, měj se!“

Odešli, Mrška je opět sama, už začala velmi litovat, že opustila svoji rodinku. Dala svoje ručičky k sobě a prosí pána Boha o pomoc. Z nebe přilétl velký orel a vzal naši Mršku do svých pařátů. Letí s ní a Mrška má srdce plné strachu, pane jo, co to je? Asi ten orel? Teď mě sežere...

„Ty jsi orel?“

„Ano, já jsem orel, pán letu a ty jsi mrňavá veverka...“

„Ty mě sežereš?“

„Kdepak! Jsem zrovna najedený a ty jsi hrozně malá, to bych si jen zašpinil zuby, mám radši větší veverky.“

„Co se mnou budeš dělat?“ ptá se se strachem.

„Odnesu tě domů, abys příště neutíkala od mámy. Všichni se chystáme na zimu od podzimu a musíme všichni pracovat, abychom v zimě nezmrzli, rozumíš mi?“

„Ano, už rozumím, už nikdy neuteču!“

„Tak, teď tě pustím dolů a ty půjdeš k mamě a k rodině, ale už sama nikam nechod, nebo potom skončíš někomu v žaludku!“

Pustil ji na zem a ona se rozběhla za mámou a za tátou. Pelíšek už je hotov a docela velký. Všichni ji vítají a Mrška je šťastná se svojí rodinkou...

„Tak co, děti, líbilo se vám to?“ ptám se svých vnoučat.

„Dědo, moc se mi to líbilo, já nikdy od mámy neodejdu...“

„Já pokaždé mamě pomáhám, dědo...“

„Bylo mi moc líto té Mršky, ona nevěděla, jaké to je jinde a chtěla to vědět, ne?“

„Asi ano, ale také poznala, že nepatří nikde jinde, jen ke své rodině, že?“

„Já taky patřím jenom sem...“

Tak, už ale spát všichni, mně se zavírají oči, šup každý do své postýlky a dobrou noc...“

„Dědo, budeš nám ještě povídat příště?“

„To víš, že ano, ale teď už do postele!“

Všichni si šli lehnout a já jsem překvapen, že vůbec poslouchali, mám z toho radost...

Irena Eliášová

Mokuška Mrška

(*jejsoskri paramisi*)

Hin o jejsos, the mire čanga avka dukhan, talam miri čhaj mange dela o pindre andro smirom, the ačhena te dukhal.

„Dado, lačhes, hoj avľal, me mušínave džal andre bufi, hin man pre rafi, deha briga pro čhavore...”

„Jaj, miri čhaj, man avka dukhan o pindre, sar man te nauľahas...”

„Odava nič, de tele o gerekos. Dava tuke o pindre andro lavoris, the mištes čar andre...”

„Namakheha?”

„Hi, makhava, ma dara, the ačhena te dukhal...”

„O čhavore mange dena smirom...”

„Dado, jon avena cicho, čak vaker lenge mištes vakeriben, the palek sovena...”

„Me oleske napaťav...”

„Dado, ma dara, imar chale, the avena lače, čak varesavi paramisi...”

„Joj, me imar savoro bisterdom...”

„Avka tuke vareso avri dumin, the palek tut avri soveha mištes...”

„Našunena mandar nič, čak furt dikhen andro mobila...”

„Mušines lenge te vakerel ajso zoralo vakeriben, jon šunena, paťa mange...”

Jekhvarestar avri denašte amare čhavore andal e cimra, savore trin-džene pes čhide pre mande, mire pindre andro lavoris, the jon pes pre ma sapinen.

„Papu, papu, joj, mištes, hoj avľal...”

„Papu, aveha amenca calo rat!”

Vičinkeren pre mande, miri čhaj len tradel khatar mande. Jekhthernder e Alenka, hin lake pandž berš, eftaberšikro Janko, the eňaberšikri Evička, savore lošanen ke mande. Kamav len, aľe som rado korkoro, the andro smirom. E čhaj miri khosel mange o pindre, makhel, the phenel:

„Šunen, o papus imar hin hoto-vo, dav leske o chaben, tumen leske dena smirom!”

„Bistošno, bistošnooo...!”

„No, kaj te avel odava čačo, o papus hin nasvalo, the tumen avena pre leste lače, hi?”

„Avaha, mamoo...” vičinen sotrin-džene.

Dikhav pre lende, ajse hine šukar, som rado, hoj hine saste.

„No, dado, dža ko skamind te chal.”

„Phenav tuke, hoj nasom bokhalo, chalom, sar džavas ke tute...”

„Na, na, mušines te chal...”

„No, mištes, chava čulo, the palek džava pro haďos te pašľol.”

„Dado, me imar mušínave džal. The tumen aven pro papus lače, šunen!”

Miri čhaj imar gefa, the me ačhilom le čhavorenca korkoro.

„Čhavorale, aven ke ma, me pa-

šľuvava, the tumen džan andre cimra te sovel...”

„Papu, vaker varesavi paramisi...”

„De duma, sar tu dživehas...!”

Nadžanav, so lenge te vakerel. Vareso ajso, sar nadžanen adaďives te šunel o čhavore, mušínave aľe te vakerel pal o zverki, te lena peske o lava ke peste. Pašľuvav pro haďos, o čhavore paš mande.

„No, ačhen cicho, the šunen, vakerava tumenge jekh paramisi pal e mokuška Mrška, kamen?”

„Hi, hi, kamas!”

„No, sas odava pro jejsos, sas baro šil, the furt o baro brišind, savore o zveri andro veša keren peske o kherora, o thana, kaj preľidžana o jevend. The e familija la Mrškakri keren bari bufi, phiraven o kaštora, so šaj. Savore keren, čak e cikňi Mrška nakamel te kerel nič! E daj la Mrškatar phučel, soske napomožinel te phiravel.

„Me nakamav te phiravel, me mek nadžanav, sar dživen o zveri andro veša, save hine len o khera...”

„Mrška, odava nane akaňik baro, mušinas te kerel amaro kher, te nafaďinas jevende...”

„Vaš ma odava hin baro, džav het!”

The mukhľa pes te denašel, džanen, sar o mokuški denašen zorales. Dikhel pal o stromi, sar hine čuče bijo pajtra, s’odava hin? Joj šoha nadikhľa o jejsos, aňi o jevend, savoreske pes dzivinel. Bešťa peske tel o čačingašno stromos, jekhvarestar sar lake ačhila somorutno pal e daj, imar nadičľol o drom, khatar denašelas. Sar bešľel, dikhel, sar džan dzive balora la daha, le dadeha. Hine ajse šukar, kale, the parne paski pre lende. Ajsi šukar familija. Denašel ke lende.

„Prosinav tumen, nadžanen, sar pes džal ko dubos?”

„Odava nadžanas, sar tut restal ko čačina?”

„Denašťom khatar e daj...”

„Odava pes kerel? Sal mek igen cikňi, šaj pes tuke vareso namištes chudel.”

„Me imar darav, šaj džav tumenca?”

„Joj, ta na, narestolas maškar amende, mušines tuke te rakhel o kher. Serus, ačľ Devleha!”

The gele het. E Mrška hin igen somorutňi, denašel, the duminel, so kerela, kaj džala.

„Mokuško, mokuško, kaj džas?” vičinen pre late pociknaskri familija.

„Me nadžanav, me bludňindom, nadžan ko dubos?”

„Na, na, amen hin adaj o kheroro...”

„Lena man ke tumende?” prosinel e Mrška.

„Joj, odava nadžal, amen sam but, mušines tuke te rakhel o than.

Serus, ačľ Devleha!”

The pale hin korkori, hin lake igen pharones pro jilo, rovel, nadžanel, kaj te džal. Te na lake vareso namištes avel. Sar džal, pale dikhel rokoňi, ajsi šukar, hine o kački, džan pal peste, e daj le dadeha, the o čhavore pal lende. Ajse hine len šukar pora farbimen.

„Serus, mokuška, kaj džas korkori?” phučel e daj kačka.

„Nadžanav, zabludňindom...”

„Odava tut e daj mukhľa?”

„Na, me denašťom...”

„Odava pes kerel? So te tut chudela o orlos?”

„Me mek ajso nadikhľom. Kaj džan, lena man tumenca?”

„Ta kaj, odava nadžal, amen sam but, the te nandol andro patako tu našťik, mušines tuke te rakhel tiro kheroro. Serus, ačľ Devleha!”

Gele het, the e Mrška hiňi pale korkori, igen bajinel, hoj denašťa khatar o rokoňi, phares hin lake pro jilo. Diňa o vasta ke peste, the prosinel le Devles, kaj lake te pomožinel. Jekhvarestar la chudľa o orlos andro pindre, the ľefinel laha. Joj, bari dar hin andre lakro jilo. Akaňik man chala, duminel...

„Tu sal orlos?”

„Hi, me som o baro raj, the tu sal cikňi mokuška...”

„Tu man chaha?”

„Ajaj, odava na! Bo chalom, the tu sal igen cikňi, čak o danda mange zakerava, me kamav bareder mokuški.”

„So manca kereha?” phučel lestar daraha.

„Lidžava tut khere, kaj te džanes, hoj natromas te denašel khatar o fajtos. Avel o jevend, the sako mušinel te kerel o khera, kaj te nafaďinas, achaľos mange?”

„Hi, imar šoha nadenašava!”

„Avka, the akaňik tut makhava tele, the tu džaha ke daj, the denašľ, bo avresar šaj ačhes varekaske andre džombra!”

Mukhľa la tele, the joj denašel ke daj, ko dad. O kher imar hino calo, the savore la palikeren ke peste! E Mrška hin igen rado...”

„No so, pačinelas tumenge?” phučav le čhavorendar.

„Papu, igen mange pačinelas, me šoha nadžava khatar e dajori, papu...”

„Mange hin phares pre Mrška, joj mek nadžanelas, sar pes dživel andro veša, na?”

„Hi, aľe prindžarda, hoj űikhaj napatrinel, čak andro fajtos, na?”

„Me patrinav čak adaj...”

„Avka, akaňik savore andro vodros, mange pes o jakha phanden, savore andro haďos, lačhi rat tumenge...”

„Papu, vakereha amenge mindig?”

„Hi, aľe akaňik savore te sovel!”

Savore gele te pašľol, the me som rado, hoj man šunenasa...

Irena Eliášová

Dživipen

Andro per pharake romňake has duj čhavore. Jekh avrestar phučľas: „Paťas andro dživipen pal o porodos?” „Ta džanes, hoj hi. Vareso pal o porodos mušinel te avel. So tu džanes, treba sam kadaj vaš oda, te pes pririchtinas pr’oda, so avela palis.” „U phen mange, sar bi oda majinlas te dičľol?” „No, oda nadžanav, aľe mušinel kodoj te avel buter svetlos sar adaj. Treba kodoj denašaha pal o čanga u chaha mujeha.” „Aľe suno džas! Te denašel, oda nadžal! U te chal mujeha, joj, hem oda hin kajso pherasutno! Hem amen chas andal e pupečňi šňura. Vareso tuke phenav: Dživipen pal o porodos nane. Hem e pupečňi šňura hiňi akana imar but cikňi.” „Aľe dža, mušinel vareso te avel. Ča savoro avela varesar aver, sar sam kadej sikhade.” „Aľe hem űiko kodarig pale naavľa. Pal o porodos prostě dživipen končinel. Dživipen nane nič, ča cicho the bari cma.” „No, ta me nadžanav, sar oda šaj dičľol, aľe dikhaha la mama u joj pes pal amende starinľa.” „La mama? Tu paťas pre varesavi mama? U kaj hiňi, oča, phen mange?!” „Hem joj hiňi všazdi paš amende! Andre late u vaš lake dživas. Bije late bi kadaj vobec naavľamas.” „Aľe kaleske napaťav! Me la mama űigda nadikhľom, ta sar varesavi šaj avel.” „Hem varekana, sar sam cichones, ta šaj šunes, sar amenge gilavel, he čujines, sar hladinel amaro svetos. Džanes, me čačes mišľinav, hoj koda čačikano dživipen amen užarel až palis...”

But berš pal kada, pes kole duj džene, akor čhavore, akana imar phure manuša, pale dohadinen. Jekh phučel avrestar: „Paťas, hoj sar meraha, ta amen mek vareso užarel?” „Paťav, paťav. Vareso bareder palis mušinel te avel. Sam adej vaš oda, te pes pririchtinas pr’oda, so avela palis.” „Aľe dža, more, savoreng tu paťas. Sar meraha, ta imar nič naavella. Sar bi oda ča dičľolas, dilino?” „Ta me našťi džanav, aľe dikheha, avela kodoj šukarender, sar adaj. So šaj džanas, šaj avas saste andal koja bibacht, so amen kadej has, šaj pale dikhas amare phralen, so imar kadaj nane, le dades, la da, savoren len pale dikhaha.” „Jaj, more, ma de duma kajse diliňipena! Vareso tuke phenav, phrala: Dživipen palis, sar meraha, imar naavella, hem imar akana hino kada dživipen but baro.” „Phen tuke, so kames, more, me paťava furt, čačes vareso palis avela. Ča savoro avela varesar aver, sar sam adaj sikhade.” „Aľe hem űiko, sar muľas, ta pale naavľa. Sar meres, ta savoro končinel, more. Palis imar nane nič, pašľuves andre phuv u pre tute o kirme.” „Hmmm, ta me nadžanav, sar oda dičľola, aľe dikhaha le Devles u Jov pes pal amende starinella.” „Le Devles? Tu paťas pro Del? U phen mange, kaj jov hino?” „Hem more, všadzi paš amende hino. Andre leste he vaš leske dživas. Bije leste bi kadej naavľamas.” „Kaleske napaťav! űigda les nadikhľom, ta űisavo Del nane.” „Aľe phrala, ma ker, hem sar oda naužares, ta šaj šunes, sar ke tute del duma, čujines, sar tuke sikhavel o drom, hem he tu mušines te čujinel leskro kamiben, sar hladinel amaro svetos. Džanes, me čačes mišľinav, hoj koda baro dživipen amen užarel až palis...”

Liliana Kačová
malba: Ladislav Mucha

O Roma vakeren
pořad ČR určený pro Romy. www.romove.cz

Romské štěstí

V jedné malé romské osadě nedaleko Slovenska žila jedna chudá rodina, která neměla moc peněz ani jídla, ale byli rádi, že jsou všichni zdraví. Otec si každý den hledal práci, ale nenašel, taky skoro každý den sázal čísla, ale nedařilo se. Máma se pečlivě starala o děti, prala, vařila, uklízela. Když nastala noc, modlila se k Bohu. Modlila se takto: “Pane Bože, ať náš táta vyhraje, ale hlavně, ať jsme všichni zdraví a máme co jíst, děkuji. Amen.” Do kostela nikdo z nich nechodil, ale máma byla vždy nějak křesťansky založená. Jejich syn Dežo měl 13 roků, často nechodil do školy, protože neměli na svačinu ani na autobus. Dežo si chodil každý den hrát ven se sousedy. Hráli různé hry, skákali do bláta nebo honili psy od místních usedlých Romů. Máma ani moc ven nechodila, jen se starala o děti a o svého manžela. Jednoho dne si otec našel práci, začal dělat popeláře, ale i tak to rodině moc nepomohlo...Někdy si ještě přivydělával na černo u známého, kde od rána do noci dělal dřevo.

Jednoho dne šel Dežo do školy, zrovna když rodičům zbyly nějaké drobné na autobus a na menší svačinu. Dežovi se moc do školy nechtělo, ale musel. Jak se pomalu blížil ke škole, tak zničehonic našel na zemi pohozenou koženou peněženku a v ní 300 korun. Dežo váhal, zda má dělat, jako že nic neviděl, ale rozum mu nedal a peněženku rychle ze země zvedl a schoval. Dežovi se právě ty peníze hodily, chtěl si koupit nějaké věci, ale nakonec se rozhodl jinak. Rodiče nevěděli, že jeho třída jde do kina a ani Dežo to nevěděl. Když byl ten den ve škole, učitelka dětem řekla: “Tak děti, kdo ještě nezaplátil?” Dežo se přihlásil a zaplatil učitelce peníze, které zrovna našel a ještě mu něco zbylo. Byl rád, že aspoň jednou v životě někam půjde se školou. Na žádné školní akce Dežo nechodil, protože nebyly peníze a rodiče ho nikam nechtěli pouštět. Moc kamarádů ve škole neměl. Kino pro něj byla úplná novinka a moc se těšil, jak to pak bude kamarádům ze sousedství vyprávět. Když Dežo přišel domů, tak rodičům řekl, že byl se školou v kině a že to bylo super. Otec se zarazil a překvapeně se Deža zeptal: “Odkud jsi vzal peníze, Dežo?” Dežo odpověděl: “Našel jsem 300 korun po cestě do školy...” “Aha,” řekl otec a šel si dělat svoji práci.

Nastala noc a všichni šli spát. Každému z nich se něco zdálo. Tátovi se zdálo, že celá jeho rodina je bohatá. Dežovi se zase zdálo o číslech a pořád měl v hlavě nějaká čísla (6, 8, 14). Byl zrovna úplněk, tak sny byly hlubší než obvykle a měsíc celou dobu svítil do oken. Ráno Dežo nic neřekl a šel si hrát ven, tak jako obvykle. Toho rána si otec promluvil s mámou: “Mámo, měl jsem sen, že jsme byli bohatí.” Máma na to: “Já měla podobný sen a ještě, že sis našel práci.” A tak mluvili a mluvili, až jim káva na stole vystydlala... Druhý den šla celá rodina do města pro podporu. Dostali necelé 3000 korun. Nakoupili nějaký ten menší nákup, kávu, cigarety a moc peněz jim nezbylo. Dežo přemýšlel, jestli jim má říct o svém snu a o těch tajných číslech. Nic neřekl. Později v ten den šli sázet. Otec všem řekl: „Dejte si čísla.” Táta s mámou dávali pořád stejné, ale Dežo dal ty, které se mu objevily ve snu.

Druhý den ráno jde otec na své každodenní vyřizování po úřadech, je z toho celý nešťastný, jak mu ti gádže stále dokola opakují, co nemají zaplacené a co nového si musí zařídit a zaplatit. Po skončení té hrozně chvíle plné keců si cestou domů vzpomněl, že má ze včerejška vsazená čísla, která dávali společně s Dežkem. Moc si nevěřil a vůbec na to neměl náladu se jít podívat. Zase tam budou ti bohatí gádže a na mě se jen budou dívat jak na nějaké smradlavé zvíře. Ale měl to po cestě, tak šel. Vytahuje tiket a kontroluje svá čísla, která dával, smutně otáčí a kouká na druhý tiket, který dávala jeho žena - taky nic. Se skloněnou hlavou odchází ven, když v tom ho v hlavě trkne a řekne: “A kde mám čísla od mého Dežka?” Hledá mezi svými papíry a nemůže najít, tak se podívá po kapsách a vytahuje skrčený papírek s čísly, která se už z dálky blýskají na zdi prodejny! Otec tomu nemůže uvěřit. Celý září štěstím a neví, co má dělat ani co říct. S úsměvem na tváři jde k paní na pobočce a podává jí tiket s výherními čísly. Paní je překvapená a beze slova mu počítá 100 000 Kč. Paní prodavačce nechal 1000 Kč a rychle jde. Tatínek utíká s radostí domů oznámit dnešní Dežovu výhru. Všichni jsou v ten moment plní radosti a objímají se a líbají, že jim Bůh po dlouhé době dal takové štěstí, které si moc přáli!

Veronika Kačová

ROMA tv

hledá do svého teamu nové posily na tyto pracovní pozice:

moderátor

zvukař

kameraman a střiháč

grafik

své CV posílejte na: romatv@seznam.cz

Chev andre topanka...

(čacibnaskro vakeriben)

Adaďives hin igen šukar, o kham švicinel, nane šil, mištes hin. Džav ko dad, hin leske adaďives eftavardeš the pandž berš. Hin lače berša, no ale o sastipen imar hin nalačo. Duminav, te leske o topanki, so leske cindom, pačinea, jov hin igen akasavo pro pindrege, so pametinav, calo iletos pro topankici delas bari voľa, furt len žužarlas, ajse masťenca len makhelas, furt pro topanki delas briga. Sar žužarelas o topanki, natromahas te vičinkerel, te o phrala naročki uštavenas pre lende, joj, so kerelas bari vika o dad!

Čak talam avaha savore jekhetane o pheňa o phrala, akaňik hin o vikendos, avka pes nakerel e bufi. Lošanav, hoj avaha jekhetane savore.

Imar som pro than ko dad.

„Serus, Eva!“ Savore man čumidkeren, sam adaj akaňik savore. Ale s’odava ? O dad pašľol pro haďos, jaj, hino nasvalo?

„Dado, so hin tuke?“ phučav lestar, the darav.

„Joj, ta nič, čulo man dukhal o čanga, the som domardo,“ phenel mange, the me dikhav, so leske ande pherdo dinora.

„Dado, hin tuke o naroďeni, me duminavas, hoj pijaha o šampaňsko the...“

„Hej, pijen tumenge, me avava čak rado, hino andre ľadňička, the o chlebički hine, čak užarahas pre tute...“

„Odava namušindan, čačes tuke nane nič ajso?“

„Pheňije, ma rode varesavo nasvalipen, me gindom o ľilľe dochtoristar...“

„Me napaťav oleske, odoj ča chochaven, odava pametin...“

„Odava hin lav le dochtoristar...“ vičinen pre mande o pheňa le phralenca.

Sako vakerel, so ande le dadeske, asan, vakeren, no me duminav čak pro jekh. Vareso pre mande avel, ajso, so naprindžarav, the namištes mange.

Beštom ko dad pro haďos, the phuterav avri e škatuľa, so cindom le dadeske. Jov pre mande dikhel, the kerel, hoj hino prekvapimen, ale jekhvarestar, sar avri ľiňom o topanki, leskere jakha imar švicinen.

„Joj, ta odava hine topanki, keci monas love, Evičko? Oda hin andre truhla?“

„Dado, s’odava vakeres...!“ savore pre leste vičinas.

„Avka tu sal nasvalo, dado?“

„Ale na, tumen imar nadžanzen o figľi? Keci molas, miri čhaj?“

„Dado, odava pes naphenel, kana hino darkocis...“

„Na, na, me oda kamav te džanel, džanes...“

„The soske, me tuke kamav te kerel loš, džanes, hoj o topanki...“

„Na, mire čhave, me oda kamav te džanel, bo sar somas terno, nasas o topanki ajse kuč, the adana dičhon, hoj hine igen kuč, avka keci?“

„Eva, phen leske, nasam cik-

ne...“

„Hej, hej, phen, Eva...“

„No, avka hi, monas ezeros the ochto šel, the varesave churde...“

„Ajso kučiben!“ O dad ačhiľa somorutno.

„Dado, soske sal somorutno, man hin love, mange nachibinen...“

„Pr’oda na, man šoha nasas ajse kuč topanki, džanen, so? Čhoren tumenge e mol the savore bešen paš mande pro haďos, me tumenge vakerava, save topankici sas, kana me somas terno.“

Užarel, sar sakoneske avela andro vast e mol the bešaha paš leste. Leskere jakha dikhen varekaj dur, the vakerel cichones.

„Čhavorale mire, mange sas dešupanž berš, andro berš 1964 somas utušovno berš andre škola. Užaravas pro junos, sar džava avri, the džava te kerel bufi pre maľa, nasas mištes, bo nasas ajci love. Amaro dad kerelas andre tovarňa, e daj phirelas te pratinel ko gadže.

Tosara ušťav andre škola, ale sa hin aver. E daj mange phenel: „Uri tut, adaďives andre škola nadžas. Bo mušines te džal andro Čechiko, ke Liberca, kije pheň. Nasvaľiľa, the lakro rom mušinel andre bufi te phirel, tu lake pomožineha le čhavorenca...“

„Mamo, ale...“

„Nič, ma vaker, me džava andre škola, phenava la učiteľkake sa, ma frľin, mušines te džal ke mašina!“

Nafřlinav, te mušinav, ta mušinav, ale so pre ma urava?

„Mamo, so pre ma urava, nane man nič rendešno...“

„Uri odava, so phiraves andre škola!“

The imar navakerel nič miri daj, geľa manca ke mašina the phenel mange: „Šun man, džanes, kaj bešel amari Marka? Kivines, hoj džanes, ta mištes. Cindom tuke o listkos, e mašina tut ľidžala ko Brnos, odoj prestupineha pre Praha, hi?“

„Hi, mamo.“

Džav pre mašina, bešav andro kupos, hin adaj čak jekh džuvľi muršeha. Thovav o kufros pro than the bešav mange, dikhav perdal e blaka. Jekhvarestar sar te šunav, hoj jon pre mande igen dikhen. Namištes mange, s’odava? So hin pre mande? Joj, mire jakha ačhile pro topanki, miro gulo Del, o topanki hine chevale! Ajsi bari ľadž! Miri daj mange nakamelas te cinel neve, akaňik šaj merav andre ľadž. Joj, modľinav le Devles, te na aven varesave terne čhaja, bo nadžanav, so kerava. So čak duminav pr’oda, phuterel pes o vudar, the andre avel Romňi duje šukar čhajenca. Sig thovav o pindre tel o sedadlo, te na dikhen o čhaja. Hazdav o šero, the angle mande bešel ajsi šukar čhaj, hoj mire jakha ačhile te dikhel andre lakre jakha. Dikhas pre amende, joj pre mande asandľiľa, lakre vušta vareso kamen, talam mire. Le jakhenca lake sikhavav, kaj te džal

avri pre chodbica, ušťel, džal avri, me pal late. Navakerava tumenge, mire čhave, savoro, so kerahas pre chodba, no, čak čumidkerahas amen. Oblapindom la, joj pes našťik pohňinelas, avka nadikhelas mire chevale topankici. Me učaravas jekh čang dujta, avka nadikhľa nič. Mire čhave, džanen keci monas akor o topanki? Štarvardeš abo tranda koruni, ale nasas la da ajci love. The tu akaňik mange cines ajse kuč topanki? Čhavore mire, palikerav tumenge savorengje vaš o darkici, namušindan ajci te cinel.“

„Dado, nane vaš soske te pali-kerel, ale sar sas dureder?“

„Mištes, avľom ke pheň, joj mange imar cinda duj pari topanki, the me somas paš lakere čhavore...“

„Dado, the sar sas ola čhaha?“

„Finom, avri parvardam pandž čhavore...“

„Odava sas amari daj?? Šoha amenge naphenehas...“

„Šoha naphučenas, ha, ha! Evka, ašte, lava pre peste o topanki.“

O dad peske bešľa, the me leske dav pro pindre o topankici, e levo, joj finom, jaj, miro gulo Del, vičinav!

„S’odava, mri čhaj?“

„Odava nane modo, dado, dikh, adaj hin chev!“ Me nadikhľom, joj! Savore dikhas pre topanka.

„Ašte, dikhav!“ phenel o phral.

„Odava nane chev, oda e podražka pes odlepinda, Eva...“

„Jaj, odava na, me dava reklamacija...“

„Nadeha, miri čhaj, me tuke odava namukhava, džanes, sar dugones ačhol e reklamacija? Odava nane nič...“

„Dado, oda hin kazovo!“

„Oda nič, me zalepinava, the avela mištes...“

„No ajsi kuč veka?“

„Andro iletos hin mek kučeder veci...“

„Sar phenes, dado, me odava mukhav pre tute...“

„No, imar tumenge džan khere, mire čhave, san adaj trin ori, the me imar sovava sikra...“

„Pratinaha savoro, the džaha, dado,“ phenel e pheň.

La pheňaha pratindam, sa diňam pro than, the džas savore khere. Džav le motorihja ajse deš perci, jekhvarestar avľom pr’oda, hoj man nane o papira pro motoris, bisterďom ko dad. Visarav o motoris, the džav pale ko dad.

Phuterav o vudar, the miro jilo ačhiľa sar o bar. Miro dadoro pašľol pro haďos, the pro pindre hin leske o topanki, so leske cindom. Džav ke leste, jov nasovel, jov naphurdel, šunav, o jilo leske namareľ! Kezdinav leske o umelo phurdipen, nič nadžal, imar nabirinav. Joj, miro dadoro imar mufa. Jov džanelas, vaš oda amen trade-las khere. Ada sas odava nalačo šundo, so mange sas paš o jilo. Miro dad džanelas, hoj hin les baro drom...

Irena Eliášová

Díra v botě...

(skutečný příběh)
Dneska je tak krásné počasí, slunce svítí a teploty se ještě dají snést, díky bohu, že není chladno. Jedu k tátovi, má dneska narozeniny, sedmdesát pět. Pěkný věk, ale to jeho zdravotníčko už začíná slábnout. Jen doufám, že se mu budou ty boty líbit, on je na boty hodně citlivý, nechápu proč, celý život si zakládal na obuvi! Vzpomínám, jak si je pečlivě čistil, nikdo ho nesměl vyrušovat při práci s botami a když jsme mu někdy (hlavně bratři schválně) slápli na botu, jeřda, to vyváděl!
Doufám taky, že tam budeme všichni sourozenci, je víkend, tak se není nač vymlouvat. Těším se, že budeme konečně pospolu.
Konečně jsem došla na místo k tátovu bytu.
„Ahóóój, Evi!“ vítají mě moji sourozenci. S úsměvem se pusinkujeme, jsme tu všichni. Ale co to? Otec leží na posteli. Snad to není vážné.
„Tatínku, co ti je?“ ptám se se strachem z odpovědi.
„Ale pro pána Jána, nic, jen trochu mě bolí nohy a jsem unaven, to je vše,“ odpovídá mi a koukám, kolik dárků mu přinesli sourozenci.
„Tatínku, máš naročky, já myslela, že si přijímeme všichni a...“
„To si přijípte a já budu jen rád. Všechno jsem přichystal, i chlebičky tam máte a šampaňské je v lednici, čekali jsme na tebe...“
„To jste opravdu nemuseli, tati, opravdu ti není nic vážného?“
„Ségra, nevyhledávej choroby, táta je v pořádku, četl jsem lékařskou zprávu...“
„Tam se nikdy nepíše pravda, to si piš...“
„Neblbni, je to slovo lékaře...“
Sourozenci mě okřikují, každý říká, co přinesl tátovi, ale já mám divný pocit a ne a ne se ho zbavit.
Sedla jsem si k otci na postel a otvírám krabici, usmívám se na tatínka a on těmi očičky na mě kouká, vidím, jak předstírá překvapení. Najednou jeho tvář zvažněla a vytáhl z krabice boty.
„No, Evičko, páni, to jsou boty! Proboha, kolik stály? A to jsou boty do rakve, dcero?“
„Tati, co to mluvíš...!“ všichni na něj křičíme.
„Tati, takže ty jsi nemocný?“ vyhrkla jsem na něj.
„Ale vůbec ne, děti, vy už neznáte ani legraci? Děvenko, kolik stály ty boty?“
„Tati, to se neříká, je to dárek...“
„Ne, ne, já to chci vědět, musím to vědět, víš...“
„A proč, já ti chci udělat radost, vím, jak boty...“
„Ne, děti moje, já to potřebuji vědět, protože boty, když já jsem byl mlád, nestály velké peníze. A tyto boty jsou moc krásné a vypadají, že budou hodně drahé, tak co, kolik?“
„Tak mu to, Evi, řekni, nejsme malí...“
„Jo, jen mu to řekni ...“
„No jo, tak jo, stály tisíc osm set a nějaký drobný...“
„Pane bože, to je cena!“ Tatínek zesmutněl.

„Táto, proč jsi smutný, mně ty penízky nechybí, proboha, já na ně mám...“
„O to nejde, dcerko moje, ale já nikdy tak drahé boty neměl, a víte co? Nalijte si vínko a sedněte si všichni kolem postele a já vám povyprávím, jaké byly boty za mých mladých let.“
Počkal, až všichni budeme mít sklenku v ruce a sedneme si k němu. Jeho oči zamířily kamsi do dálky a začal tichým hlasem vyprávět.
„Děti moje, bylo mi patnáct roků v roce 1964 a v té době nebylo až tak moc dobře, co se týká peněz. Náš otec pracoval v továrně a máma chodila uklízet do slovenských rodin, žilo se opravdu skromně. Čekal jsem na červen, až skončím poslední rok školy a chystal jsem se do práce na pole, jenomže všechno to dopadlo jinak.
Jednou ráno vstávám do školy a maminka mi říká: „Dneska do školy nejdeš...“
„Jak to?“
„Nemůžeš, já tam zajdu a omluvím tě. Pojedeš do Čech, do Liberce k ségře, onemocněla a její manžel musí do práce, nemá jí kdo pomoci s dětmi, ona musí ležet...“
„Mami, ale...“
„Nefrlí! Musíš na vlak a hoto-vo!“
Nefrlám, musím a musím, co dělat, ale co si jenom obleču?
„Mami, co si obleču, nemám nic pořádného na sebe...“
„Ale máš, vezmeš si to, co nosíš do školy a je to!“
A tím moje máma skončila, vyprovodila mě na nádraží k vlaku, koupila jízděnku a povídá: „Pamatuješ si, kde naše Maruška bydlí? No vidíš, kýveš hlavou, tak to je dobré. Tento vlak tě doveze až do Brna a potom přestoupíš na Prahu, ano?“
„Jo, mami.“
A já nastoupil do rychlíku a nasedl jsem do kupé. Seděli tu jenom dva lidi, asi byli manželé. Dal jsem kufr na místo a posadil jsem se, vlak se rozjel a já čuměl z okna. Pojednou jsem cítil, že mě ti manželé sledují, asi nemám něco v pořádku na sobě? O co jde? Mrknu se na kalhoty, zda nemám poklopec blbě, ne, v pořádku, ale moje oči se zadívaly na boty. Pane bože, ta moje máma mi nechtěla zaboha koupit nové boty, a teď? Moje boty jsou drahé, na špičce díra, dvě díry na každé botě, co teď? Hlavu kloním dolů a nezvedám, přemýšlím, jak schovat nohy, aby nebyly vidět ty díry. Cítím, jak mi hoří celá hlava ostudou. Já, cikán a cestuji s drahými botami, to je ostuda! Nedá se nic dělat, musím to vydržet, hlavně ať nenastoupí mladé holky, to bych nevydržel hanbou! A v tom k nám do kupé vchází starší Romka se dvěma děvčaty. Okamžitě jsem skrčil nohy pod sedadlo, aby neviděly moje boty. Zasedly si a jedna, zrovna co je tak krásná, sedí naproti mně. Ona se mi dívá do očí a já zapomínám na drahé boty, díváme se na sebe a moje tělo se začalo chvět, ten pocit jsem neznal. Je to nádherné a ona se na mě usmívá a ukazuje, jak má krás-

né zuby, a ty její oči! Její rty touží se něčeho dotknout, asi mých rtů. Mrkl jsem na ni a ukázal očima na chodbu. Vstal jsem a vyšel na chodbu a ona vyšla za mnou. Nebudu vám, děti moje, vše říkat, co jsme dělali na chodbě, akorát jsme si dali pusinky. Jednu nohu jsem zakrýval druhou, kde byla menší díra, v mém objetí neměla možnost se pohnout, aby si prohlížela moje drahé boty, aby si všimla tu hrůzu... Děti, boty toho času stály někde kolem třiceti, čtyřiceti korun a nebylo na ně, a ty mi koupiš dneska tak drahé boty! Já ti moc děkuji, a všem vám děkuji za dárčky, ale nemuselo to být.“
„Tati, není zač, a jak to dopadlo s tou cestou?“
„Dobře, děti moje, já přicestoval do Liberce, šel jsem k ségře a ona mi ihned koupila dvojce boty, staral jsem se o její děti...“
„Tati, a jak s tou holkou ve vlaku?“
„Jak? No přeci krásně, vychová-li jsme spolu pět dětí...“
„To byla naše máma?? To jste nám nikdy neřekli...“
„Neptali jste se, ha, ha! Co kdybych vyzkoušel ty botky, Evi?“
Taťka si sedl na postel a já mu zkouším boty, nejdříve levá, výborný, sedí, ach bože můj, to není pravda!
„Co se děje, dítě?“ ptá se otec.
„To není možné, táto, tady je díra, koukej!!!“
Ukazuji mu pravou. Všichni koukají jako diví. To není možné, já to neviděla!
„Ukaž, dej ji sem!“ říká bratr.
„To není díra, Evo, to jen podrážka se odlepila...“
„Ale to ne, já ji dám reklamovat...“
„Nedáš, děvenko, to ti nedovolím, víš, jak dlouho to trvá, ty reklamace, to je na nic...“
„Tati, to je kazové!“
„To vůbec nevdá, já to zalepím a dobrý...“
„Přeci tak drahá věc?“
„V životě je víc drahých věcí...“
„Jak říkáš, já to nechám na tobě, tati...“
„To je dobře, děti, už jste tu přes tři hodiny a já jsem unavený, potřebuji se trochu vyspat...“
„Jenom tu trochu poklidím a půjdeme,“ říká sestra.
Poklidili jsme společně, opláchli sklenky a dali vše na místo. Všichni jsme se rozloučili s otcem a každý se vydal domů. Jedu skoro deset minut a já si vzpomněla, že mi něco chybí. Sakra, já nemám řidičák, já ho zapomněla u táty, musím se vrátit k němu. Otočím auto a jedu k otci.
Ve dveřích jsem oněměla hrůzou, otec leží na posteli a má na nohou nové boty ode mě. Skláním se nad ním a poslouchám, jestli dýchá. Pane bože, on nedýchá, srdce mu nebije, on je mrtev! Pokouším se mu dát umělé dýchání a nic se neděje, už nemůžu, asi to trvá dlouho a on se ani nehne, nic... Můj otec umřel. To byl ten nejasný pocit, co jsem cítila, jak jsem vešla do toho bytu. Proto nás posílal domů, on věděl, že má dalekou cestu... Irena Eliášová

Romano bachtípen

Andre jekh romaňi vatra, nadur khatar Slovensko, dživelas jekh čori famíľja, sava nahas but love aňi chaben, ale ehas rado, hoj ehas savore saste. O dad peske sako džives rodelas buťi, ale naarakhlas, ta hem sako džives sadzinelas o čisla, ale nadžalas leske. E daj pes rajkanes starinelas pal o čhave, rajbinelas, tavelas the pratinelas. Sar avlas raťi, ta pes ko Del modľine-las sako rat. Modľinelas pes kavka: “Devloro miro, kaj amaro dad te khelel avri, ale nekbuter te avas savore saste the ehin amen so te chal, paľikerav. Amen.” Andre khangeri hem ňiko lendar naphirelas, ale e daj avka vare-sar Devles paťalas. Lengere čhaveske le Dežiske ehas dešutrin berš, buter-val naphirelas andre škola, vašoda hoj len nahas love pre svačina aňi pro autobusis. O Dežis peske sako džives phirelas avri pes te bavinel le kama-ratenca. Bavinenas všelĵako bavišagos, chuťkerenas andre čika, denaše-nas pal o rukone khatar Roma, save odoj bešenas. E daj avri but naphir-las, ča pes starinelas pal o čhave the pal peskro rom. Jekhe dživeske peske o dad rakhlas buťi sar popelaris, ale he kavka oda la famíľjake but našege-tindas...Varekana les tiž ehas love pro kales, sar kerlas buťi ke peskro prin-džarduno dženo, kaj tosarastar dži raťi kerlas buťi le kaštenca.
Jekhvar o Dežis gelas andre škola, sar ačhile la dake, le dadeske varesa-ve lovore pro autobusis the pre cikňi svačina. Le Dežiske pes andre škola but nakamelas te džal, ale mušindas. Sar džalas polokes paš e škola, ta ňi-sostar nič rakhlas pre phuv čhido cipuno bugelaris, the andre leste 300 ko-run. O Dežis les kamelas the nakamelas te vazdel, ale e godi leske nadi-ñas, the o bugelaris sig vazdľas khatar phuv the garuďas. Le Dežiske o love but kampolas, kamelas peske te cinel varesave veci, ale paľis pes rozgin-ďas aver. Leskri daj the dad nadžanenas, hoj džal o Dežis la školaha and-ro kinos, the o Dežis oda nadžanelas. Sar ehas koda džives andre škola, e učiteľka le čhavorenge phendás: “Ta čhavale, ko mek napoťindás?” O De-žis vazdľas upre o vast, the la učiteľkake o love poťindás, the mek leske vareso ačhiľas. Ehas rado, hoj jekhvar andro džživipen varekaj la školaha džala. Pre ňisave akciji andre škola o Dežis naphirelas, vašoda hoj nahas upre love, the e daj le dadeha les ňikhaj nakamenas te mukhel. But kama-rata les andre škola nahas. O kinos ehas perdal leste bari novinka the but pes radisalolas, sar pal oda vakerla peskre kamaratenge khatar suseda. Sar o Dežis avlas khere, ta la dake, le dadeske phendás, hoj ehas andro ki-nos la školaha, the ehas oda but lačhes. O dad pes zaačhaďas the prekva-pimen le Dežiske phendás: “Khatar ľilal love, Deži?” O Dežis odphendás: “Rakhľom 300 korun pal o drom andre škola...” “Aha,” phendás ča o dad, the kerlas peske pale peskeri buťi.
Avlas raťi the savore gele te sovel. Sakoneske pes denas varesave sune. Le dadeske, hoj caľi leskri famíľja hiňi barvaľi. Le Dežiske džalas suno pal o čisla, the furt leske ehas andro šero varesave čisla (6, 8, 14). Ehas čho-neskero čhon, ta o sune ehas bareder sar akor, the o čhon furt labolas an-dro blaki. Tosara o Dežis nič naphendás the gelas pes te bavinel avri, kav-ka sar furt. Koda džives peske o dad la dajaha vakerenas: “Romňije, ehas man suno, hoj samas barvale.” E romňi pre kada: “Man ehas akorutno suno the mek, hoj tuke rakhľal buťi.” The kavka vakerenas, vakerenas, po-kaľ lenge e kava pro skamind našilaľilás... Dujto džives gelas peske caľi fa-míľja andro foros vaš e podpora. Chudle nacale 3000 korun. Cinde vare-savo cikno cinaviben, kava, cigareti, the but love naačhile. O Dežis gon-dolinelas, či pal peskro suno the peskre garude čisla majinel te phenel. Nič naphendás. Nasigeder koda džives gele te sadzinel. O dad savorenge phen-ďas: “Den tumenge čisla.” O dad la daha dine rovnaka čisla, save furt denas, ale o Dežis diňas kole, save pes leske sikhade andro suno.
Dujto džives džal o dad kavka sar sako džives avri te virizinel peskre veci pro urada, hino olestar but bibachtalo, sar leske kole gadže furt pale phen-nen, so lenge nane poťimen, the so nevo peske mušinel te kerel the te poťi-nel. Sar pes koľa nalačhi minuťica skončindás, džalas peske o dad drome-ha khere, the leperďas, hoj les ehin tajsastar vsadzimen čisla, save dine jekhetane le Dežkoha. But peske napaťalas the nahas les dzeka pre lende te dikhel. Hinke kodoj avena kole barvale gadže the pre leste dikhena, sar te bi avelas varesavo khandino žviros. Ale ehas les oda dromeha, ta gelas. Lel avri o tiket the kontrolinel peskre čisla, save diňas, phares ča previsa-rel the dikhel pre dujto tiket, savo diňas leskri romňi - tiž nič. Le šereha tele džal het, sar jekhvarestar leske andro šero vareso avel the phenel: “The kaj mange le Dežiskre čisla?” Rodel maškar peskre papira the našťi rakhel, ta dikhel andro žebi, the lel avri phagerdo papiris le čislenca, save imar džan dural te dikhel pre fala andre sklepa! O dad oleske našťi paťal. Calo bachtalo nadžanel, so majinel te kerel the so te phenel. Asabnaha pro muj džal pal e raňi andre pobočka, the podel lake o tiket le avrikhelde čislenca. E raňi hiňi ĵgen prekvapimen, the bi o lava leske poťinel 100 000 korun. La prodavačkake mukhlas 1000 korun the sig odgelas. O dad radošaľes denašel khere te phenel adaďiveskero Dežiskro avrikheliben. Savore dže-ne hine but rado, obchuden pes the čumiden, hoj len o Del pal kajse berša diňas kajsi bari bacht, savi peske but vinšinenas! Veronika Kačová

Hodonín u Kunštátu.
Památník holokaustu
Romů a Sintů na Moravě

výstava
1|4 – 31|10
2022

Lidická tragédie

Tento rok je to 80 let od vypálení středoevropské obce Lidice nacisty. Výstava přibližuje nejenom nechalé známé datum 10. 6. 1942, kdy došlo k zničení obce, ale také poválečný vývoj Lidic až po současnost. Lidická tragédie se stala symbolem utrpení nevinného civilního obyvatelstva nejen na našem území, ale po celém světě.

muzeum
romské
kultury

rommuz.cz

Zveřejněno
podle
Památníku
Lidice

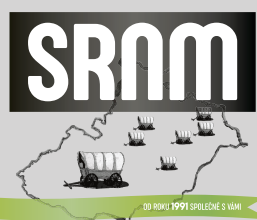
Ceník inzerce

celá strana 5 000 Kč (rozměr 26×40)
1/2 strany 3 500 Kč (rozměr 26×20 nebo 40×13)
1/4 strany 1 500 Kč (rozměr 13×20)
menší formát – 7 Kč/cm²
Sleva při opakované inzerci na druhé a další vydání 25%

žádosti o inzerci na: holomkova@srnm.cz

Adresa redakce Romano hangos
a Společenství Romů na Moravě

Cejl 460/35, Brno 602 00
tel.: 545 246 673 www.srnm.cz
číslo účtu: 2300661977/2010

Předplatné Romano hangos

příjmení, jméno:
název organizace:
adresa, PSČ:
e-mail: telefon:
počet objednaných výtisků:

způsob platby: ☐ hotově ☐ složenkou
☐ bankovním převodem bez faktury; variabilní symbol:
☐ bankovním převodem na fakturu

vyplněný formulář zašlete na adresu: Romano hangos, Cejl 460/35,
Brno 602 00. Fio banka, číslo účtu: 2300661977/2010

cena předplatného pro rok 2022 je 300 Kč

...lepší architektura i život

Muzeum
romské kultury
Vás zve na výstavu

Minulost
a budoucnost
vily na
Velvarské

Národní technická
knihovna
Technická 2710/6
160 80 Praha 6
techlib.cz

Muzeum romské kultury
státní příspěvková
organizace
Bratislavská 67
602 00 Brno
rommuz.cz

Výstava je k vidění v budově
Národní technické knihovny
v Praze

7/10 — 30/11/2022

Otevírací doba:
Pondělí–pátek: **8–22 h**
Sobota, neděle, svátky: **10–22 h**

Projekt Centrum Romů a Sintů
v Praze je financován
Norskými fondy

S finanční podporou

MINISTERSTVO
KULTURY

Norway
grants

NTK
50°5'14.083"N, 14°23'26.985"E
Národní technická knihovna
National Library of Technology

muzeum
romské
kultury

centrum
romů a sintů
v praze

Romano hangos / Romský hlas. Vychází s podporou Ministerstva kultury, Jihomoravského kraje a Statutárního města Brna.

Vydává Společenství Romů na Moravě. Registrováno Ministerstvem kultury ČR pod č. E 8154.

Redakce: Sabir Agalarov (šéfredaktor) romanohangos@gmail.com; Alica Heráková, Tomáš Ščuka. Grafická úprava a sazba: Radim Šašinka.

Redakční rada: Roman Čonka, Prešov; Alica Heráková, Brno; Drahomír Radek Horváth, Děčín; Ivona Parčiová, Brno; Barbora Antonová, Brno; Margita Racová, Brno.

Adresa redakce: Cejl 460/35, 602 00 Brno, tel.: 545 246 673, e-mail: romanohangos@gmail.com, Elektronická verze: www.srnm.cz.

IČO vydavatele: 44015178. Bankovní spojení: Fio banka, číslo účtu: 2300661977/2010. Tiskne: Samab press group, a.s., Cyrilská, Brno. Rozšiřuje: Kongrestakt Brno.